

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Povědomí o subkulturách mezi sociálními pracovníky
NZDM**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Nikola Madarová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Kajanová, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Povědomí o subkulturách mezi sociálními pracovníky NZDM jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. 4. 2018

.....

Nikola Madarová

Poděkování

Srdečně děkuji doc. PhDr. Bc. Aleně Kajanové, Ph.D. za její trpělivost, věnovaný čas, odborné vedení a poskytování cenných rad při tvorbě bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat sociálním pracovnícům za ochotu při poskytnutí rozhovoru, tím mi tak umožnily zrealizovat výzkum k této práci. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům, kteří mě plně podporovali.

Povědomí o subkulturách mezi sociálními pracovníky NZDM

Abstrakt

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaké povědomí mají sociální pracovníci o subkulturách v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež. S povědomím se váže i osobní postoj sociálních pracovníků k subkultuře. V rámci dílčích cílů práce je odhalit, které typy subkultur se v zařízení objevují a jakým způsobem s nimi sociální pracovníci pracují.

V souvislosti s cílem práce byl zvolen kvalitativní výzkum společně s metodou dotazování a technikou polostrukturovaného rozhovoru. Výsledky z výzkumného rozhovoru byly shrnuty do jednotlivých tabulek a graficky znázorněny prostřednictvím myšlenkových map. Výzkumný vzorek byl utvořen celkem z šesti sociálních pracovníků, které působí v neziskové organizaci Portus o.p.s. v Prachaticích, jejíž součástí je NZDM Klub I.P. a v NZDM V.I.P., které spadá pod Městskou charitu Českých Budějovic.

Výzkum ukázal, že se sociální pracovníci v zařízení se subkulturami téměř nesetkávají, tudíž uplatňují při práci základní principy a metody a speciálně se subkulturou nepracují. Většina z pracovníků uvedla, že v současné době u dětí a mládeže vládne tzv. online svět společně s youtube scénou a moderními technologiemi, které děti a dospívající vyhledávají více než určité typy subkultur. Další část sociálních pracovníků uvedla, že do zařízení dochází v menší části klienti se subkulturou Hip Hop a Skate. Z výzkumu taktéž vychází, že všechny sociální pracovníci zaujímají pozitivní nebo neutrální postoj ke všem subkulturám.

Přínosem bakalářské práce může sloužit jako podnět pro zjištění působnosti současných subkultur v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež, jak pro sociální pracovníky, tak pro veřejnost.

Klíčová slova:

Sociální pracovník; subkultura; děti; mládež; nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

Awareness of Subcultures among Social Workers of a Low-threshold Treatment Facility

Abstract

The main aim of this bachelor thesis is to find out the level of awareness that social workers have of subcultures in a low-threshold treatment facility for children and youth. Awareness goes hand in hand with personal attitude of social workers to subculture. The subgoal of the work is to map which types of subcultures appear in the facility and how social workers work with them.

In relation to the aim of the work, qualitative research was chosen along with interrogation method and technique of semi-structured dialogue. The results of the research dialogue were summarized in particular tables and graphically depicted in mind maps. The research sample comprised the total of six female social workers who work in a non-profit organization Portus Prachatice o.p.s. of which a part is NZDM Klub I.P. and in NZDM V.I.P. (both are low-threshold treatment facilities for children and youth) that falls into the Municipal Charity České Budějovice.

Research showed that social workers almost never meet subcultures in the facility so that they use basic principles and methods at work and do not specially work with subculture. Most workers stated that the so-called online world along with YouTube scene and modern technologies currently prevail in children and youth and they pursue them more than a type of subculture. Other social workers stated that the facility is less attended by clients with hip hop and skater subcultures. The research also shows that all social workers take a positive or neutral stand to all subcultures.

The bachelor thesis can serve as an impulse to find out the province of current subcultures in a low-threshold treatment facility for children and youth, both for social workers and public.

Key words:

Social worker; subculture; children; youth; low-threshold treatment facility for children and youth.

Obsah

ÚVOD	8
1 SOUČASNÝ STAV.....	10
1.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.....	10
1.1.2 Charakteristika.....	10
1.1.3 Pojem nízkoprahovost.....	11
1.2 Sociální pracovníci v NZDM.....	12
1.3 Předsudky a stereotypy.....	14
1.4 Subkultura.....	16
1.4.1 Charakteristika.....	16
1.4.2 Subkultura mládeže	17
1.4.3 Základní znaky.....	18
1.4.4 Rizikovost subkultury.....	19
1.4.5 Vybrané subkultury mládeže.....	21
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	27
2.1 Cíle práce.....	27
2.2 Výzkumné otázky.....	27
2.3 Operacionalizace pojmů.....	27
3 METODIKA VÝZKUMU.....	29
3.1 Použité metody a techniky sběru dat.....	29
3.2 Realizace výzkumu.....	29
3.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	30
3.4 Etické normy a pravidla výzkumu.....	30
4 VÝSLEDKY.....	31
4.1 Identifikační údaje výzkumného vzorku.....	31
4.2 Povědomí o subkultuře.....	32
4.3 Povědomí o subkultuře v NZDM.....	34
4.4 Práce sociálního pracovníka se subkulturou v NZDM.....	38
4.5 Shrnutí výsledků.....	42
5 DISKUZE.....	45
6 ZÁVĚR.....	50

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	52
8 SEZNAM PŘÍLOH A OBRÁZKŮ.....	56
9 KLÍČOVÁ SLOVA.....	60

ÚVOD

Bakalářská práce na téma Povědomí o subkulturách mezi sociálními pracovníky NZDM pojednává o postoji sociálních pracovníků k subkulturám jejich uživatelů nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Cílem této práce je zjistit, jak hluboké povědomí mají sociální pracovníci o subkultuře v NZDM, jaké typy subkultur do zařízení dochází a jakým způsobem se subkulturou pracují.

Pojem subkultura sociologie používá k vymezení souboru určitých specifických norem, vzorců chování, hodnot, a životního stylu, který charakterizuje danou skupinu v rámci většinové společnosti. Subkultura je tedy skupinou osob, která se viditelně odlišuje a zároveň i vyhraňuje vůči společnosti většinové. Jedinci jednotlivých kultur mají společných několik rysů: způsob jednání, využití konkrétních a typických znaků a symbolů té dané kultury, způsob života, respektive i smýšlení, jejich hodnoty a normy jsou odlišné od kultury většinové. S touto problematikou se v současné době můžeme setkat i v klubech NZDM. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují zejména ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je tedy zlepšit zejména kvalitu jejich života, vytvářet různé předpoklady k řešení jejich nepříznivé sociální situace a poskytnout jim lepší orientaci v sociálním prostředí. Mládež v těchto organizacích často podlehnou jakékoliv subkultuře či různým hnutím. Jejich životní styl a způsob trávení volného času není akceptovaný společností. Subkultura se objevuje spíše u dospívající mládeže, než u dětí. Subkultura jedinci zajišťuje potřebné prostředky ve smyslu ideologického zázemí, může nabízet organizaci deviantních aktivit, strukturovat volný čas jedince, jeho roli v rámci subkultury, případně svého člena bránit (Smolík, 2010). Mládež ve většině případech vyhledává subkulturu, jelikož hledá jak samu sebe, ale zároveň svou potencionální rodinu, kterou postrádá. V subkulturách mládeže působí vnitřní normy, které jsou v mnoha případech v rozporu s normami konvenční společnosti, přičemž tyto subkulturní normy u jednotlivých členů přímo podporují deviantní chování (Smolík, 2010).

Téma bakalářské práce jsem si zvolila na základě svého zájmu o tuto problematiku. Během své odborné praxe k bakalářské práci jsem navštěvovala Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Klub I.P. v Prachaticích, kde jsem se zaměřovala na výskyt subkultury u dětí a mládeže. Současný stav subkultury u dětí a mládeže dle mého dojmu není tak rozsáhlý, jako tomu bylo dříve. Můj osobní postřeh během praxe v Klubu I.P. je takový, že děti a mládež svůj volný čas věnují spíše virtuálnímu světu, a to zejména youtube scéně, počítačovým hrám, sociálním sítím a ve většině případech se děti interpretovaly k fyzické aktivitě Parkour, která je v klubu hlavně u chlapců velmi populární. Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala hlavně proto, že jsem sama chtěla zjistit, jaký je současný stav subkultur dětí a mládeže. V souvislosti s cílem práce byl tedy zvolen kvalitativní výzkum, metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru, který klade důraz na porozumění zkoumaného jevu.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

V první kapitole se zaměřím na vymezení pojmů nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a nízkoprahovost. Definuji základní charakteristiku těchto zařízení, kde je stručně uveden vývoj NZDM v České republice, jaké mají poslání, cíle, jejich cílové skupiny a služby, které poskytují.

1.1.2 Charakteristika

Na českém území existuje povolání sociálního pracovníka od roku 1920, kdy nastupovali na pracovní místa zejména absolventi Vyšší školy sociální péče v Praze, která byla založena v roce 1918 (Matoušek et al., 2013). Po roce 1989 rozvinuly nestátní organizace nové typy programů zabývajících se prací s ohroženými dětmi a rizikovou mládeží, tato zařízení mají podobu nízkoprahových klubů, které jsou obvykle zaměřeny na romské děti a mládež (Matoušek et al., 2010).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace (Zákon 108/2006 Sb.). Dále je zařízení dostupné klientům bez nutnosti se objednávat, případně i bez nutnosti udávat vlastní totožnost. Zařízení tohoto druhu mají v ČR podobu komunitních center pro mládež, pro matky s dětmi, pro seniory a pro uživatele návykových látek (Matoušek et al., 2016).

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jsou ukotvena zákonem č. 108/2006 Sb., zákonem o sociálních službách § 62, a dále vyhláškou č. 505/2006 Sb. § 27, které vymezují základní činnosti při poskytování sociálních služeb v NZDM. Činnost NZDM spadá také do oblasti služeb sociální prevence. Dle § 53 zákona o sociálních službách: *služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí*

a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů (Zákon č. 108/2006, s. 45).

Posláním NZDM je usilovat o začlenění dětí a mládeže do společnosti a o pozitivní změnu životního způsobu mladých, kteří jsou v nepříznivé sociální situaci. Poskytovat jim informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení (Zákon 108/2006 Sb.). Nízkoprahová zařízení se snaží minimalizovat rizika související s životním obdobím dospívání, umožnit mladým lidem lepší orientaci v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky pro samostatné řešení nepříznivých situací (Šandor, 2005).

1.1.3 Pojem nízkoprahovost

Služba NZDM je poskytována na základě nízkoprahovosti, což znamená maximální otevřenost a přiblížení se životnímu světu klientů (Matoušek, 2016). Provozní doba služby odpovídá potřebám mladých, je tedy otevřeno v době, kdy mohou přijít do zařízení, proto většina klubů bývá otevřena v odpoledních hodinách, kdy dospívající již nedochází do školy (Česká asociace streetwork sdržující nízkoprahové služby, 2008). Prahová hodnota je určena k tomu, aby byla v nízkoprahových službách jednodušší než v jiných službách, například místa, na která musí být klient odkazován, NZDM by mělo být na dostupném místě a klientu by neměl dělat problém zařízení najít (Edland-Gryt, Skatvedt, 2013). Služba v zařízení by měla být bezplatná, je tedy třeba brát v úvahu finanční možnosti samotného dítěte, nikoliv rodičů, děti a dospívající využívají služby nejčastěji na základě vlastního rozhodnutí, s prostředky, které mají běžně k dispozici (Česká asociace streetwork sdržující nízkoprahové služby, 2008). Klienti mají také možnost podílet se na vytváření programu, úpravě interiéru a vybavení klubu (Šandor, 2005). Vzhled zařízení, přes vybavení až po chování pracovníků by měl být takový, aby neodrazoval návštěvníky z hlediska jejich vnímání pro ně bezpečného a příjemného prostředí, klienti by tak měli získat pocit, že se mohou do služby zapojit a že v ní můžou být přijati ostatními (Česká asociace streetwork sdržující nízkoprahové služby, 2008).

Nízkoprahové služby lze považovat za nástroj pro snadnější zpřístupnění opatření ke snížení škod (Edland-Gryt, Skatvedt, 2013). Uživatel zařízení má také možnost zůstat

v anonymitě, jakákoliv dokumentace obsahující osobní údaje uživatele musí být vedena se souhlasem uživatele a s právem do ní nahlížet, zařízení tedy získává jen ty údaje uživatele, které jsou stanoveny jako nezbytné pro poskytování odborných a kvalitních služeb. (Česká asociace Streetwork, o.s., 2008). Pracovníci NZDM se uplatňují i v terénu, tam je jejich cílem monitorovat situaci, informovat uživatele o činnostech NZDM a udržovat kontakt s uživateli, kteří službu využívat nechtějí anebo nemohou (Matoušek, 2013).

1.2 Sociální pracovníci v NZDM

Sociální pracovník podle § 109 zákona č. 108/2006 Sb., vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendu, řeší sociálně-právní problémy v zařízeních poskytující služby sociální péče, poskytuje sociálně-právní poradenství, analytickou, metodickou koncepční činnost a krizovou pomoc, a také koordinuje poskytování sociálních služeb (Zákon č. 108/2006 Sb.). Dle § 109 zákona č. 108/2006 Sb., je sociální pracovník osoba, která získala vzdělání na vyšší odborné škole (DiS.) v oboru sociální práce a sociální pedagogiky, humanitární práce, sociálně právní činnosti, charitativní a sociální činnosti, či vysoké škole (Bc., Mgr.) v oborech, které jsou zaměřeny na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči a sociální patologii, dále také osoba, která absolvovala akreditovaný vzdělávací kurz v rozsahu 200 hodin (Zákon č. 108/2006 Sb.). *Kontaktní práci rozumíme profesionální aktivitu (odbornou nízkoprahově organizovanou sociální a sociálně pedagogickou činnost) zaměřenou na zvědomování možností změn sociokulturního prostředí člověka (a odvislého životního způsobu) a ovlivňování průběhu těchto změn prostřednictvím aktivního doprovázení (vytváření a udržování pomáhajícího a podporujícího kontaktu)* (Klíma, 2007, s. 146).

Matoušek (2013) uvádí, že mezi obecné předpoklady a dovednosti pracovníka pomáhající profese patří hlavně zdatnost, inteligence, přitažlivost, důvěryhodnost a komunikační schopnosti. Podle Úlehly (2007) by měl pracovník umět klientovi porozumět lépe, než on si rozumí sám a za něj vyslovit to, co vyslovit sám nedovede nebo nemůže. Sociální pracovník by měl také dbát i na svou fyzickou zdatnost a kondici by si měl udržovat cvičením společně se správnou životosprávou (Matoušek, 2013). Kalousek (2007) považuje v nízkoprahové práci s klienty tuto dovednost jako nezbytnou pro úspěšné vedení klienta k pozitivní změně jeho rizikového chování, do práce by měl pracovník

přicházet především s kladným vztahem k lidem a zdravým nehodnotícím pohledem na problematiku cílové skupiny. Mládež by měl pracovník umět přijmout takovou, jaká je, a nenutit ji do změny názoru či jiného náhledu na svět, měl by mít touhu seznamovat se s novými informacemi, teoriemi a technikami a číst odbornou literaturu (Matoušek, 2013). Složky, které přispívají k důvěryhodnosti pracovníka, jsou: diskrétnost (to, co klient pracovníkovi sdělí, se nikam dále nedostane), spolehlivost (klient může věřit tomu, co mu pracovník sděluje), využívání moci (pracovník se bude klientovi věnovat, když ten se mu svěří) a porozumění (pracovník se bude snažit pochopit klienta) (Matoušek, 2013). Hořava (2008) dělí role a přístupy sociálního pracovníka do čtyř základních skupin, nejprve vystupuje sociální pracovník jako preventista, poté přichází jako vychovatel či pedagog, další je sociální pracovník, který se snaží klientovi pomoci v konkrétní oblasti a posledním je partner, kdy se z pracovníka a klienta stávají rovnocenní partneři.

Sociální pracovník je odkázán na svou dovednost empatie, vcítění se do klientova prožívání, kdy se domýšlí, jak se asi klient cítí (Úlehla, 2007). Empatie musí být projevena, aby klientovi prospěla, je to forma lidské komunikace, kam spadá naslouchání i sdělování porozumění klientovi (Matoušek, 2013). V případě práce s mladými lidmi jde zejména o to, aby došlo k vyvážení jednotlivých složek, a to především dodávání sebevědomí a přizpůsobení jejich individuálním potřebám (Matoušek, 2011). Pracovník si musí uvědomovat, jaké jsou hranice jeho působení a nepřesahovat je, ať už z hlediska toho, co mu ukládají pravidla služby, zákon, profesní a etický kodex určující náplň jeho práce, či jeho osobní možnosti, které může využít. To vyžaduje teoretické znalosti na požadované úrovni, znalost sebe sama, provádění neustálé sebereflexe a upřímnost k sobě samému (Kalousek, 2007). Úkolem takového sociálního pracovníka je účelně stanovit hranice dovoleného chování, pracovník by měl zaujímat přátelský postoj a sloužit jako identifikační model (Matoušek, 2011).

Mladí lidé mají v dnešní době mnoho možností a příležitostí k seberealizaci, ale taktéž jsou konfrontováni s uspořádáním vlastního života v ambivalentní a individualistické společnosti (Klíma, 2007).

Rysy sociálně-pedagogické práce s mládeží v NZDM:

- doprovázet dospívající v procesu utváření vlastního života a vycházet z jeho aktuální osobní situace
- podporovat mladé lidi v rozvoji kritického myšlení
- určit podmínky směřující k vybudování silné vnitřní role jako předpoklad pro zvládání nároků
- přistupovat k dospívajícím na základě profesionálního pomáhajícího vztahu
- působit na skupinu, pracovat s její dynamikou
- poskytnout dospívajícím sociální prostor k interakci se společností
- dát možnost získat volnočasovou pravomoc (Klíma, 2007).

1.3 Předsudky a stereotypy

Tuto kapitolu jsem zde zahrnula, jelikož s pojmem subkultura mládeže úzce souvisí i různé předsudky a stereotypy, které vůči subkultuře jeví většinová společnost.

Podle Nakonečného (2009) jsou předsudky zvláštním druhem postojů a již slovo samo naznačuje, že jde o něco předem vytvořeného, převzatého. Postoje jsou hodnotící vztahy zaujímané jednotlivcem vůči určitému okolí, dalším subjektům i sobě samému, které mají i tendenci chovat se či reagovat určitým stabilním způsobem (Průcha, 2011).

Předsudky jsou představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám nebo k sobě samým (Průcha, 2010). Nakonečný (2009) tvrdí, že vztah k hodnotám je tvořen z obsahu postojů, a tak pojem postoje může být jako hodnotící vztah; postoj vůči něčemu a předmětem postoje může být cokoli, vyjadřuje tedy hodnocení objektu subjektem. Podle Průchy (2011) lidé věří nějaké skutečnosti, kterou se dozvěděli od jiných osob, i když sami mohou vědět, že daná skutečnost nemusí vždy platit. Specifickou vlastností předsudků je to, že jsou to postoje předpojaté, to znamená, že to jsou subjektivní úsudky, které se neopírají o objektivní znalosti jevů či osob, k nimž se vztahují (Průcha, 2011). Předsudky mají silný emocionální náboj, zatímco racionální obsah může být potlačen (Průcha, 2010). Když nějaký jedinec sdílí nějaký předsudek např. o jiné lidské skupině, není schopen připustit racionální argumenty, jenž tento

předsudek vyvrací (Průcha, 2011). Předsudky jsou, stejně jako stereotypy, nedílnou součástí lidské psychiky a jsou zjišťovány na různých úrovních soužití lidských společností (Průcha, 2010). Z psychologického hlediska jsou to zvláštní hodnotící postoje, které jsou vytvářeny jednotlivcem od útlého dětství na základě spontánního učení v rodině a v jiných sociálních prostředích (Průcha, 2011).

Slovo předsudek má pejorativní význam, protože je spojován s negativními a neodůvodněnými postoji, obvykle vůči určitým menšinám (Nakonečný, 2009). Předsudky existují také mezi jednotlivými národy a zeměmi, mezi rasovými a náboženskými skupinami, či mezi jednotlivými etniky uvnitř jedné země (Průcha, 2010). Mohou to být předsudky Čechů vůči Němcům ve smyslu „Němci jsou militantní a agresivní“ nebo vůči Romům ve smyslu „Romové jsou nečistotní, zneužívají sociální dávky a kradou“, popř. vůči Polákům ve smyslu „Poláci jsou šmelináři a vozí k nám otrávené potraviny“ (Průcha, 2011). Předsudky jsou, stejně jako stereotypy, nedílnou součástí lidské psychiky a jsou zjišťovány na různých úrovních soužití lidských společností (Průcha, 2010).

Stereotypy jsou charakterizované svojí setrvačností, protože se přenášejí z generace na generaci, obtížně se mění, bývají vztaženy z jednotlivých zkušeností na celou skupinu, zjednodušující a obvykle jsou zaujaté buď pozitivně, nebo negativně (Průcha, 2011). Rozdíl mezi předsudky a stereotypy může být podle některých odborníků v sociální psychologii ten, že předsudky jsou takové postoje a názory, které většinou vyjadřují nepřátelský nebo nepříznivý vztah vůči jiným skupinám, avšak stereotypy mohou mít jak negativní, tak neutrální, ale dokonce i pozitivní vztah (Průcha, 2010). Může se jednat o stereotypy národní, etnické, rasové nebo náboženské. Jsou to šablonovité způsoby posuzování a vnímání jedinců, skupin, tříd individuů nebo objektů, které nejsou podloženy přímou zkušeností jedince, tedy jsou přebírány a udržují se tradicí (Průcha, 2010). Potíže spojené se stereotypy a předsudky pramení z toho, že obsahují zevšeobecňující hodnocení a jsou stabilní, to znamená, že nositel předsudku vztahuje určité hodnocení na všechny příslušníky určitého národa či rasy, aniž by posuzoval jednotlivce podle reálných charakteristik (Průcha, 2010).

1.4 Subkultura

V této kapitole jsem se zaměřila na charakteristiku subkultury jako takové a mládeže, dále jsem definovala základní znaky, které jsou spojeny s tímto pojmem, definovala rizika určitých subkultur, které s nimi souvisí a dále jsem charakterizovala vybrané typy subkultur působící u současné mládeže.

Města jsou jako vězení a jejich ulice labyrinty, ze kterých se snažíme vymotat. Na cestě za svobodou potkáváme spiklence, se kterými malujeme paralelní mapy našeho světa a sepisujeme nové mytologie, jež nám mají pomoci přežít. Oblékáme se při tom do vlastních uniforem a mluvíme jazykem, kterému rozumíme jen my sami. Schováváme se ve stínech znaků a v místech, kam nemůže kapitál. Pro ostatní jsme buď neviditelní, anebo výtržníci, kteří se odmítají chovat „normálně“. A přitom nechceme nic jiného než si žít svým vlastním způsobem (Vladimír 518, 2011, s. 8).

1.4.1 Charakteristika

Subkultury charakterizuje styl, kterému členové subkultur přikládají určitý specifický význam a který také pomáhá definovat hranice vůči dalším subkulturám a uskupením uvnitř subkultury (Kolářová, 2011). Dle Smolíka (2010) uvést definici subkultury nebo přímo subkultury je z hlediska množství jednotlivých definic a přístupů ke studiu subkultur zcela nemožné. Význam subkultury je tedy vždy sporný a styl je prostorem, kde se protichůdné definice střetávají s největší silou (Hebdige, 2012). Subkultura je taky definována prostředím, kde je tolerováno a prosazováno něco, co je majoritou považováno za deviantní nebo co skutečně deviantní je – potom obvykle bývá ostatní společností odmítána, odsuzována, stavěna do podřadné pozice a může čelit i hostilním postojům (Smolík, 2010).

Subkultury využívají informací, které pramení z jejich vlastních stylů, chtějí okolní společnosti sdělit svou odlišnost, jedná se například o známky viditelného tetování, roztržené triko, piercing, odlišnou hudbu, obarvené vlasy, provokativní účes a tak dále (Hebdige, 2012). Pojem subkultura byl ve společenských vědách běžně používán ve čtyřicátých letech 20. století, a to v několika významech (Smolík, 2010). Dle Hebdiga

(2012) je každá subkultura charakteristická svým výrazným stylem, ať už se jedná o oblečení, tanec, hudbu, image a mnoho dalších. Lze tedy konstatovat, že subkultury spojují jedince, kteří mají nějaké společné specifické problémy a výsledkem je vlastní pohled na svou realitu (Smolík, 2010). Williams (2011) jako hlavní vodítko pro odlišení jednotlivých subkultur určuje styl – tedy specifický slang, tanec, hudbu, oblečení, jídlo nebo například modifikace těla. Styl musí být sociálně rozeznatelný, což se projevuje tak, že ostatní jsou schopni rozpoznávat symbolické významy oblečení, způsobu mluvy nebo gest (Kolářová, 2011).

Obecně lze subkultury členit na základě věku, původu, náboženství, povolání, národnosti, rasy, etnika, sociální pozice, zájmů, segregace, sociální instituce, a tak podobně (Smolík, 2010). Podle Hebdiga (2012) subkultura na základě stylu prozrazuje okolnímu světu svoji identitu a svůj význam. Subkultura poskytuje prostor pro sdílení společných hodnot, vzájemné působení, s podobně nepřizpůsobivými jedinci a tím má pocit ochrany před případnými odsudky ze strany většinové společnosti (Smolík, 2010). Subkulturní styl musí být soudržný jako smysluplný celek, člen subkultury musí jednotlivé složky chápat a dokázat si vysvětlit, proč do subkultury patří, i když jde o novinky a nikdy dříve je neviděl (Hebdige, 2012).

1.4.2 Subkultura mládeže

Subkultura mládeže je typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života. Subkultury mládeže jsou skupiny mladých (dospívajících) lidí, kteří mají společného něco (problém, zájem, zvyk), co je odlišuje od členů ostatních sociálních skupin (Smolík, 2010, s. 35).

Životní styl, hudební preference, sdílené hodnoty a chování mladých lidí lze chápat jako součásti mladých subkultur (Bobáková et al, 2015). V současnosti je téměř nemožné popsat všechny subkultury, styly a scény, které existují v České republice, podle sociologických teorií neexistuje kultura mládeže, která by byla jednotná (Smolík, 2010). Dle Kovářové (2011) alternativní životní styly subkultur mládeže zpravidla projevují nesouhlas s většinovými společenskými hodnotami a vymezují se vůči obvyklému, společností oceňovanému životnímu stylu. Subkulturu mládeže lze smysluplně vymezit

a pochopit pouze ve srovnání s hodnotami, chováním a životním způsobem dospělých v jedné a té samé společnosti (Smolík, 2010). Významnou součástí životního stylu představuje volný čas, který se definuje jako doba, která není naplněna prací a mimopracovními povinnostmi (Kolářová, 2011). V subkulturách mládeže působí vnitřní normy, které jsou v mnoha případech v rozporu s normami konvenční společnosti, přičemž tyto subkulturní normy u jednotlivých členů přímo podporují deviantní chování (Smolík, 2010). Subkultury mládeže se setkávají se společenskou reakcí, často i represí a cenzurou (Kolářová, 2011).

1.4.3 Základní znaky

Kritéria pro rozdělení jednotlivých subkultur mohou dle Smolíka (2010) být:

- Jednotnost označuje, jak moc jsou dané subkultury jednomyslné nebo nejednomyslné
- Rozšířenost zahrnuje existenci subkultur a jejich rozšířenost v daném prostředí
- Politická angažovanost značí, do jaké míry se subkultury politicky účastní
- Společenská přijatelnost rozděluje míru, do které jsou subkultury přijímány společností
- Společenská účast vyjadřuje poměr, jak se subkultury angažují ve společnosti
- Vztah k násilí rozděluje subkultury na násilné a pacifistické, tedy mírumilovné
- Vztah k užívání drog odděluje subkultury na jejich příznivce a odpůrce.

Subkultury se dle Kolářové (2011) nejčastěji považovaly za skupiny mimo společnost nebo spočívající na jejím dně a souvisely tak s hodnotovým řádem a sociální stratifikací společnosti.

Subkultury se vyznačují odporem a resistencí jednak – z pohledu věku – vůči světu rodičů, tak i celkově vůči společnosti, způsobu mluvy či gest (Kolářová, 2011). Výběr oblečení je v dnešní době omezen na základě finančních možností, vkusu, požadavků a dalších faktorů, které tento výběr ovlivňují, subkultura se v tomto ohledu ve svém stylu liší od společnosti a touží tak po pozornosti (Hebdige, 2012).

Subkultury obývají určité prostory, zejména fyzické, například ulice nebo kluby, i když dnes se projevují především jako sítě, které jsou propojeny distribucí hudby, skupinami na turné či festivaly, ale i sítí informací na internetu či v hudebních časopisech (Kolářová, 2011). Dalšími faktory samozřejmě jsou individuální a rodinné faktory, které často vedou k úniku do světa subkultur a vrstevníků a trávení volného času mimo rodinu (Smolík, 2010). Zapojení se do určité subkultury lze považovat za vyjádření nějakého odporu či nesouhlasu vůči rodičům nebo širší společnosti (Kolářová, 2011). Subkultury se také liší svou konvenčností, kdy jsou některé konzervativní více a jiné zase méně, mírou integrace do společnosti a jednotlivými hodnotami, které zastávají (Hebdige, 2012). Subkultury se podílejí na utváření identity, přičemž kladou důraz na autenticitu, kterou definují v protikladu k hlavnímu proudu, tzv. mainstreamu a k procesu, při kterém dochází k přeměně objektů příp. osob v prostředek směny, tzv. komodifikaci (Kolářová, 2011). Dále se podílejí na utváření identity svých příslušníků nebo nově příchozích členů, kladou důraz na autenticitu, která je definována v protikladu k hlavnímu proudu (Williams, 2011).

1.4.4 Rizikovost subkultury

Subkulturní styly představují kulturu v širším smyslu, totiž systémy komunikace, formy výrazu a reprezentace. Stejně tak můžeme subkulturní styly skutečně označit za umění, ale umění v konkrétních kontextech (a mimo ně), nikoli jako nečasové předměty, hodnocené neproměnnými kritérii tradiční estetiky, ale jako „přizpůsobení“, „krádeže“, subverzivní transformace, jako pohyb (Hebdige, 2012, s. 192).

Pojem riziko pochází z italského *risico*, přesný význam a vývoj tohoto pojmu není zcela jednoznačný, obecně lze riziko definovat jako nebezpečí nezdaru, možnost škodlivých důsledků, příležitost zisku, pravděpodobnost škodlivých důsledků a nezdaru, či hazard (Smolík, 2010). Dle Matouška a Matouškové (2011) představuje velké nebezpečí kriminalita mladistvých, která až znepokojivě narůstá a kriminální činy dětí a mladistvých stále nabírají na brutalitě a jsou stále častěji prováděny organizovaně, veřejnost proto volá po tvrdších sankcích. Mezi nejčastější sociální deviace a sociálně patologické jevy spojované se subkulturami mládeže patří následující: kriminalita, alkoholismus, narkomanie, promiskuitní sexuální chování, politická ortodoxie, kam řadíme projevy

rasismu, politického extremismu, antisemitismu či politického násilí, dále sebevraždy a sebepoškození, vandalismus a agresivita (Smolík, 2010).

Trestní činnost mládeže je velmi rozmanitá, první delikt bývá spáchán obvykle kolem jedenáctého roku věku, dle průzkumů se delikventního jednání dopouštějí častěji žáci základních škol než žáci víceletých gymnázií (Smolík, 2010). Dle Matouška (2011) děti páchající trestnou činností se přitom nezřídka samy stávají obětí delikventního chování. Smolík (2010) rozděluje dvě základní roviny rizikovosti, které se se subkulturami pojí, ta první se vztahuje k samotné příslušnosti jedince k určité subkultuře, která pro něj může být riziková, může na něj mít negativní vliv. Druhá se váže k ohrožení společnosti jako celku, na kterou mohou některé subkultury působit, a to především ve smyslu protestních nebo obranných reakcí subkultur namířených proti dominantní kultuře (Smolík, 2010). Kolářová (2011) zjistila, že přestože zde existuje prolínání subkultur, hranice jednotlivých subkultur jsou významné a vztahují se k hodnotám, typu zábavy či užívání drog. V důsledku působení subkulturní party se jedinec může dopouštět deviantního chování, protože mu subkultura zajišťuje: 1. potřebné prostředky (např. ideologické zázemí), 2. organizaci a koordinaci deviantních aktivit, 3. strukturuje svým způsobem volný čas, 4. strukturuje dělbu práce, 5. stanovuje roli v rámci subkulturní party a 6. chrání jedince před agenty sociální kontroly (Smolík, 2010). Sebevraždy a sebepoškození jsou závažné problémy u dospívajících, přičemž míra sebepoškození je vysoká v dospívajících letech a sebevraždy je druhou nejčastější příčinou smrti u mladých lidí po celém světě (Hawton et al, 2012).

Důležitou součástí výchovy je kvalitní rodičovský dohled, který je myšlen informovaností rodičů o jejich dítěti, důležité je, aby rodič věděl, co jejich dítě dělá ve volném čase, s jakými kamarády se stýká, kdy se vrací domů a v jakém stavu (Matoušek, 2011). Subkultura jedinci zajišťuje potřebné prostředky ve smyslu ideologického zázemí, může nabízet organizaci deviantních aktivit, strukturovat volný čas jedince, jeho roli v rámci subkultury, případně svého člena bránit (Smolík, 2010). Matoušek (2011) tvrdí, že čím méně své dítě rodiče sledují, tím je větší pravděpodobnost, že dítě spáchá nějaký trestný čin, že jej bude opakovat a může jít i o závažný trestný čin, rozvod nebo od počátku neúplná rodina je dalším rizikovým faktorem. Rodinné faktory často vedou k úniku do světa vrstevníků a subkultur a trávení volného času mimo rodinu (Smolík, 2010). Dle Matouška (2011) je největším rizikovým faktorem rodič, který se chová

delikventně – pije nadměrně alkohol, bere drogy, je často nezaměstnaný, tento rodič je tím nejhorším vzorcem rodiče, jelikož nedodrží žádná preventivní opatření, aby nedošlo u jeho dětí k delikventnímu chování. Současná mládež rizikové prvky spojené s členstvím v subkultuře bagatelizuje, což souvisí se snahou mladého člověka o osamostatnění se od konformity dnešního institucionalizovaného světa, naopak akceptovatelnost jednotlivých subkultur oficiálními institucemi je úměrná rizikům, která může vyvolat jejich působení ve společnosti (Smolík, 2010). Preventivně proti delikvenci mládeže mohou působit i nevládní organizace a vlivným nástrojem je též sociální politika státu, která ovlivňuje systém vzdělávání, stabilitu rodiny, zaměstnanost a fungování institucí zabývajících se rizikovou mládeží (Matoušek, 2011). Subkulturní teorie tvrdí, že deviace je výsledkem konformity s normami a hodnotami těch skupin, jichž jsou jednotlivci členy (Smolík, 2010).

1.4.5 Vybrané subkultury mládeže

Skinheads

Tato subkultura vznikla ve Velké Británii na konci 60. let 20. století, název znamená volně přeložen do češtiny „holé hlavy“, někdy se používá i název „holé lebky“. Skinheads jsou často spojováni s politickou aktivitou (Kolářová, 2011). Inspirací jim byli západoindičtí emigranti a bílé dělnické třídy, jejich uniformou je tedy holá hlava, vysoké boty, džíny, kostkovaná košile nebo sportovní trika, někdy i tetování a později i americké letecké bundy, tzv. bombery (Smolík, 2010). Subkultura skinheads patří posledních dvacet let k těm mediálně nejvýraznějším a také nejkontroverznějším, k tomu patří i předsudky veřejnosti a mínění o této subkultuře, že skinheadi jsou bezpochyby rasisti nebo neonacisti (Vladimír 518 et al., 2011). Jsou proslulí pěstováním kultu mužnosti, násilí, patriotismu a důraz byl kladen na dělnický původ. Terčem jejich násilí se stali barevní imigranti (Smolík, 2010).

Původně je subkultura spojována s punkem, přičemž obě hnutí na sebe občas berou výstřední podobu, neboť kvůli politické situaci je přísun informací ze západní Evropy výrazně selektivní (Vladimír 518 et al., 2011). Dnešní podoba této subkultury skinheads s sebou přináší novou formu alternativního životního stylu, který se v mnoha místech nekriticky prolíná se středovou kulturou, jinde rebelsky a osobitě překračuje hranice

a provokuje (Kolářová, 2011). Ve skinheadské subkultuře se objevují nové prvky, a to obliba fotbalového chuligánství a obecně nárůst agresivního chování, s tím souvisí i nově se utvářející polovojenský vzhled, který využívá vojenské doplňky a bundy typu bomber (Vladimír 518 et al., 2011). Současná podoba české skinheadské subkultury je rozložena do tří směrů – směr národně socialistický, který je však na výrazném ústupu, antifašistický a apolitický (Kolářová, 2011).

Punk

Punk je hudební a životní styl, který má více významů, v překladu anglický termín punk znamená shnilý, výtržník, nesmysl, méněcenný, či nezdravý (Kolářová, 2011). Úplně jinak zní význam slova punk ve vězeňském prostředí, kde je to označením pro mladého vězně, který musí uspokojovat své mužské spoluvězně (Smolík, 2010). První zmínky o punku se objevily ve spojitosti s hudbou v Americe již na začátku 70. let pro označení rockové hudby s jednoduchými texty (Kolářová, 2011).

Punk je stále živou subkulturou, dříve vznikaly extrémně pravicové kapely a stále vznikají nové kapely, ale v pozadí nezůstávají ani ty starší (Vladimír 518 et al., 2011). Řada mladých skupin hraje písňe jednoduchým agresivním stylem, který zajímá protestně naladěnou a znučenou mládež (Smolík, 2010). Dnešní punková scéna je velmi pestrá a dá se srovnávat se zahraničními scénami, nic nenasvědčuje tomu, že by měla zmizet, mění se lidé, podmínky, okolnosti, ale pořád existuje mnoho nadšenců, pro které znamená punk vše (Vladimír 518 et al., 2011). Punk se může také označovat jako slangový výraz označující nepotřebný materiál, veteš, krámy, mladé surovce či kriminálníky, naopak americký slang označuje pojem punk jako příslušníka gangu, který v sobě ztělesňuje vše, co většinová morálka odsuzuje, tedy vulgaritu, násilnosti a provokativní chování (Smolík, 2010). Podle Hebdige (2012) punk může být taky považován za skupinu mladých bílých mužů dělnické třídy, punk nacházel zálibu v napodobování černé etnicity a vyjadřoval odcizení od britské mainstreamové kultury. Punk stojí na svébytných myšlenkách, názorech, hodnotách a ideálech a jeho část je i kontrakulturou, jako jiné subkultury má své příznivce i odpůrce (Kolářová, 2011). Současná punková scéna nabízí širokou paletu postojů, projevů, názorů a stylů (Vladimír 518 et al., 2011). Pro spoustu lidí je punk něčím, co nikdy nepochopí, ač sám není ideologií, pro svou hodnotovou orientaci má

i ideologické nepřátele (Kolářová, 2011). V jádru všech je touha dělat si věci po svém a nesmířit se s tím, jak funguje současný svět (Vladimír 518 et al., 2011).

Nyní je hlavní ideou punku protest proti negativním společenským jevům a společenské konvenci na té nejzákladnější úrovni je to hlavně odmítání komerce, konzumu, rasismu, homofobie, nacismu, týrání zvířat, či válečných konfliktů (Kolářová, 2011). Je důležité podotknout, že punk ve své podstatě nikdy nebyl a není násilný, násilí bylo často způsobeno pouhým nepochopením ze strany širší společnosti nebo konflikty s policií, které primárně s příslušností k subkultuře neměli nic společného (Smolík, 2010).

Hipsteři

Termín hipster pochází z prostředí amerických jazzových muzikantů 30. a 40. let (Greif, 2010). Nyní je subkultura, která se utvářela během 90. let z alternativní kultury vystupující proti konzumu, je fascinována životním stylem afroamerické menšiny, reprezentovaným hudebními žánry funk, soul či hip hop (Vladimír 518 et al., 2011). Oblékají si bílá tílka, která jsou původně myšlena jako spodní prádlo, trika s církevní tematikou, vysoké ponožky, na tváři mužům roste knírek a jsou potetovaní, snaží se přiblížit určité „nižší“ vrstvě lidí, která nemá žádné zázemí (Greif, 2010). Tvoří globální národ renegátů z internetu propojených neviditelným předivem blogů a facebookových tlačítek LIKE, těmto bohémům se říká hipsteři, ačkoliv oni sami toto slovo nemají moc v lásce a považují to za urážku (Vladimír 518 et al., 2011).

Kritici hipsterů prohlašují, že dnešní hipsteři kradou vizuální prvky živých subkultur jako znaky a zbavují je jejich společenské podvrtnosti nebo původního významu (Vladimír 518 et al., 2011). Každý hipster by měl vlastnit fotoaparát značky Polaroid, takže můžeme vedle fotografií na Instagram předpokládat i reálné instantní fotografie a snahu zachytit zajímavé okamžiky (Greif, 2010). Brýlemi s tlustou obroučkou nebo kšiltovkou amerických truckerů si vypůjčují opravdovost od slavných subkultur minulosti a od společenských vrstev, do nichž nepatří, a vytvářejí tím vlastní ironický hybrid (Vladimír 518 et al., 2011). Hipster se prakticky překrývá s neúmyslně deklasovanou osobou – neobohémem, veganem, cyklistou nebo skejťákem, který popírá třídní nebo rasové rozlišení, je mu přes dvacet, je neuznaným nebo ještě neobjeveným umělcem nebo

absolventem, který ještě hledá své uplatnění (Greif, 2010). Mezi hipstery jsou stále umělci, filmaři, k lidem z alternativních médií se přidávají zaměstnanci těch celostátních i komerčních, hipsteři pracují v kavárnách, korporátních společnostech, jako IT nebo například prodavači (Vladimír 518 et al., 2011). Hipsterství znamená vědět něco, co neví nikdo jiný, mít speciální dar smýšlení nebo talent na něco, to mají hipsteři první poloviny 20. a začátku 21. století společně (Greif, 2010). Hipster musí být v neustálém střehu, aby svoji identitu korigoval podle trendů, a zároveň se při tom tvářit, že ho trendy absolutně nezajímají, je to taková jejich strategie (Vladimír 518 et al., 2011). Na jednu stranu se řadí mezi rebelující subkulturu, na druhou je příslušníkem většinové kultury, což v něm samotném vytváří konflikt (Greif, 2010). Hipsteři poslouchají kapely, který nikdo nezná, odmítají stálé zaměstnání i vztahy a z Prahy by chtěli mít volnomyšlenkářský Berlín (Vladimír 518 et al., 2011).

Graffiti

Název této subkultury pochází z řeckého slova „graphein“, které bylo původně používáno k označování různých nápisů nebo maleb vyškrabávaných do zdi, dnes se pod tímto názvem skrývají „specifické výtvary lidí, kteří se označují za wristery či sprejery a tvoří značně heterogenní subkulturu“ (Smolík, 2010). Graffiti je delší dobou takzvaným celosvětovým fenoménem, ze kterého se postupně vyvinul sprejerský průmysl (Vladimír 518 et al., 2011). Pojem graffiti se označuje použitím barvy jakýmkoliv způsobem, avšak nejčastěji formou sprejování na libovolném veřejném prostoru, po budovách, zdech, vlacích a metrech, poprvé se tento fenomén objevil v médiích v roce 1971 v USA a v České republice až po roce 1989 (Smolík, 2010).

Termín street art, tedy pouliční umění, je více přijímán jako legitimní umělecká disciplína a jeho projevy pronikly do soch, objektů, videí nebo obřích nástěnných maleb (Vladimír 518 et al., 2011). Některé názory tvrdí, že těmito „výtvarnými“ projevy chce mladá generace poukázat na hloupost soudobé komerční společnosti. Graffiti neodmyslitelně patří do subkultury Hip Hop, ta má na starost především její uměleckou stránku (Smolík, 2010). S příchodem pouličního umění se vše změnilo a z podceňovaného a mnohými opovrhovaného žánru umění ulice se stala módní záležitost (Vladimír 518 et al., 2011). V dnešní době jsou graffiti využívány jako prostředek k dosažení určité slávy, vyjádření svých pocitů, dokázání svých schopností, provokace nebo vyjádření hlubších myšlenek

a vztahů na základě tvorby (Smolík, 2010). Mnoho graffiti writerů se živí zakázkami a někteří zčásti dokonce i volnou tvorbou pro galerie (Vladimír 518 et al., 2011). Hranice mezi pouličním a současným uměním téměř neexistuje, protože většina autorů street artu i graffiti vystudovali umělecké vysoké školy a ve značné míře dospěli ke stejným východiskům, postupům a kunsthistorické vybavenosti jako kterýkoli jiný profesionální umělec (Smolík, 2010).

Freetekno & Taneční scéna

Tato subkultura vznikla v Anglii a předcházela jí tzv. travellerská hnutí, ta se vyznačovala nekonformitou, a hlavně nesouhlasem s komerční společností (Smolík, 2010). „Techno je všechno“, tak zní jeden hloupý slogan, který má mnoho významů a to, že je v podstatě nesmyslné určovat konkrétní myšlenkový hranice freetekno subkultury (Vladimír 518 et al., 2011). První u nás se konaly roku 1992 v Praze, jistým fenoménem v našem prostředí se stal CzechTek, tedy hlavně ten, co se konal v roce 2005, kdy došlo k rozsáhlému policejnímu zásahu a k četným zraněním na straně technařů i policistů (Smolík, 2010).

Konkrétní party této subkultury se vyžívají ve svobodných divokých mejdanu bez omezení a za řevu elektronických beatů (Vladimír 518 et al., 2011). Cílem freetekna je odlišení se od klubové komerční scény, své akce pořádají v přírodě – na loukách, v opuštěných lomech, opuštěných prostorech apod. „Freetekno rovněž vzniká z odporu k mainstreamu taneční hudby: stísněnému prostředí v halách, DJským hvězdám, vysokému vstupnému a ztrátě původní spontaneity (Kolářová, 2011). Lidé této subkultury spojuje touha z města na nějakou dobu zmizet do míst, kde bude možný si přestavět kus území alespoň na několik osvobozených momentů podle svého (Vladimír 518 et al., 2011). Alternativou se staly venkovní svobodně organizované akce bez vstupného, pořádané přímo soundsystémy, tzv. freeparties (Kolářová, 2011). Tvůrce hudby je označován jako DJ, který pomocí gramofonů, mixážních pultů a dalších zařízení spojuje skladby v jeden celek a dává tak hudbě vlastní rukopis (Smolík, 2010).

Hip hop

Hip hop je umělecké hnutí mládeže, které vzniklo v newyorském Bronxu začátkem 70. let minulého století (Kolářová, 2011). K hipopu je blízké slovo Rap, je to nekonečný

hrabání materiálu vlastního jazyka čili neuvěřitelná interakce s lokální kulturou a její historií (Vladimír 518 et al., 2011). Nadměrná trička a mikin velikosti XL, volné kalhoty s rozkrokem až téměř u kolen, na čele kšiltovka, zvláštní gesta u pozdravu, mluva plná anglického slangu a do toho monotónní hudba plná vulgarismů, je to styl, který může být také chápán jako určitá forma vzdoru (Kolářová, 2011).

Skutečná hiphopová subkultura sdružuje rappery, hudebníky, graffiti, writery, b-boys a DJs se v Čechách začala naplno formovat v druhé polovině 90. let, každý druhý text obsahuje přísahy o lásce a věrnosti k rapu, o české scéně ale samotní hip hop umělci mluví převážně s opovržením (Vladimír 518 et al., 2011). Zapojení se do této subkultury mají zvláštní znaky v podobě vyjádření například odporu či nesouhlasu vůči rodičům či vůči většinové společnosti (Kolářová, 2011). V současné době je scéna protkána ortodoxním zvukem devadesátých let, alternativními experimenty, elektronickou hudbou, americkými vlivy v podobě east, west nebo south side a vlivy z jiných okolních zemí (Vladimír 518 et al., 2011). Hiphopová subkultura je určena pro skupinu lidí, kteří se chtějí vyjadřovat prostřednictvím jejich 5 elementů (Kolářová, 2011). Tato subkultura se stala obětí únosu a následného znásilnění, byly vynalezeny termíny pro tuto subkulturu jako „hopík“ nebo „hoper“ (Vladimír 518 et al., 2011). Hip hop, zejména rap je doménou mužů, kde ženy mají marginální pozici a jejichž aktivní zapojení se do subkultury vyžaduje větší snahu, než u mužů (Kolářová, 2011).

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíle práce

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak hluboké povědomí mají sociální pracovníci vybraných Nízkoprahových zařízení v jihočeském kraji, s povědomím tedy souvisí i jejich osobní postoj k samotným subkulturám dětí a mládeže a následně jak se subkulturou sociální pracovníci pracují.

2.2 Výzkumné otázky

V souvislosti se stanoveným cílem práce byly vytvořené 3 hlavní výzkumné otázky (dále HVO), ke kterým byly stanoveny 5 dílčích výzkumných otázek (dále DVO).

1. HVO1: Jaký mají osobní postoj sociální pracovníci k subkulturám?

DVO1: S jakými typy subkultur se sociální pracovníci osobně setkali nejvíce?

2. HVO2: Jak hluboké povědomí mají sociální pracovníci o subkultuře jejich klientů?

DVO1: Jak velký počet dětí a mládeže se subkulturou navštěvují NZDM?

DVO2: S jakými typy subkultur se sociální pracovníci v NZDM setkávají?

DVO3: Ke které subkultuře se děti a mládež v zařízení nejvíce interpretují?

3. HVO3: Jakým způsobem sociální pracovníci NZDM pracují se subkulturou?

DVO1: Užívají sociální pracovníci nějaké principy a metody při práci se subkulturou?

2.3 Operacionalizace pojmů

Sociální pracovník: osoba, která vykonává činnosti podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, například: sociální agendu v rámci realizace sociálních služeb pro danou oblast, sociální šetření a poskytování kvalitního odborného poradenství v sociální oblasti

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež: Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jsou ukotvena zákonem č. 108/2006 Sb., zákonem o sociálních službách § 62, a dále vyhláškou č. 505/2006 Sb. § 27, které vymezují základní činnosti při poskytování sociálních služeb v NZDM. Činnost NZDM spadá také do oblasti služeb sociální prevence. Dle § 53 zákona o sociálních službách: *služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů* (Zákon č. 108/2006, s. 45).

Subkultura: Subkultury charakterizuje styl, kterému členové subkultur přikládají určitý specifický význam a který také pomáhá definovat hranice vůči dalším subkulturám a uskupením uvnitř subkultury (Kolářová, 2011).

Pro výzkumné otázky byla vybrána kvalitativní metoda výzkumu. Odpovídá nejlépe cíli výzkumu, tedy nejpřesnějšímu popisu z pohledu pracovníků. Konkrétně proběhly polostrukturované rozhovory. Autorka tak chtěla co nejkomplexněji zachytit jejich postoj a povědomí a proniknout do hloubky dané problematiky z pohledu sociálních pracovníků ve vybraných Nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v jihočeském kraji. Rozhovory byly vedeny tak, aby se pracovníci v rámci rozhovoru zamysleli nad danou otázkou a směřovali svou odpověď co nejvíce do hloubky dané problematiky.

3 METODIKA VÝZKUMU

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

K realizaci praktické části byl zvolen kvalitativní výzkum s metodou dotazování společně s technikou polořízeného rozhovoru. Kvalitativní přístup má dle Hendla (2016) sloužit k hlubšímu prozkoumání dané problematiky. Technika polostrukturovaného rozhovoru je charakteristická tím, že výzkumník si dopředu připraví témata či soubor otázek, o kterých chce s dotazovaným hovořit, ovšem v průběhu vedení rozhovoru může dojít k určitému odklonu či změně pořadí otázek (Reichel, 2009). Jedním s velkých přínosů kvalitativního výzkumu je především osobní kontakt výzkumníka a komunikačního partnera, díky kterému dochází ke snížení pravděpodobnosti chybné interpretace odpovědi (Hendl, 2016). Reichel (2009) uvádí, že i když je kvalitativní výzkum časově náročný, nezpochybnitelnou výhodou je především dobré poznání konkrétních situací a minimální pravděpodobnost zobecnění výsledků. Metoda dotazování dává prostor pro to, aby výzkumník pokládal doplňující otázky, přesto dané téma musí zůstat zachované a dále by měly být probrané všechny předem stanovené okruhy (Hendl, 2016).

3.2 Realizace výzkumu

Rozhovory se sociálními pracovníky výzkumu byly uskutečněny v březnu a dubnu roku 2018. Každý rozhovor trval přibližně 20-30 minut. Sociální pracovníci byli předem informováni, že jejich odpovědi budou zaznamenány pouze v této práci, dále byli z mé strany ujištěni, že v bakalářské práci nebudou zveřejňována žádná data nebo jména, která by vedla k jejich identifikaci. Rozhovory probíhaly individuálně a bez přítomnosti dalších osob. Výsledky byly zpracovány za využití analýzy získaných dat, která byla doslovně přepsána do elektronické podoby. Průběh rozhovoru a samotné odpovědi byly, jak nahrávány, tak zároveň zapisovány do záznamových archů a následně přepsány do dokumentu Microsoft Word.

3.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný soubor byl tvořen sociálními pracovníky NZDM v Prachaticích a v Českých Budějovicích. Oslovila jsem neziskovou organizaci Portus Prachatice, o.p.s., kam spadá Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Klub I.P. a českobudějovické NZDM V.I.P., které je součástí Městské charity České Budějovice. Rozhovory byly tvořeny se sedmi sociálními pracovníky, které působí v těchto zařízeních. Pro realizaci výzkumu bylo sestaveno 13 otevřených otázek, které se členily do 4 okruhů. Ty byly zaměřené na identifikační údaje, povědomí o subkultuře, povědomí o subkultuře NZDM, práce sociálního pracovníka se subkulturou v NZDM.

3.4 Etické normy a pravidla výzkumu

Při realizaci výzkumu je nutné zachovávat jistá etická pravidla, zejména dobrovolnost účastnit se daného výzkumu jednotlivých respondentů, jejich ochrana osobních údajů a jako autorka této práce jsem povinna dodržovat mlčenlivost. Každý z respondentů projevil souhlas s účastí ve výzkumu. Byla dodržována ochrana soukromí a anonymita respondentů, všechny údaje jsou tedy anonymní, nikde nejsou zveřejňována jména ani jiná data, takže nedojde k narušení soukromí komunikačních partnerů. V rámci zachování anonymity jsou účastníci rozhovorů označováni jako SP – Sociální pracovníci.

4 VÝSLEDKY

V této kapitole jsou analyzována data, která byla získána od sociálních pracovníků v rámci rozhovorů. Rozhovory jsou situovány do 4 oblastí, jimiž jsou identifikační údaje, povědomí o subkultuře, povědomí o subkultuře v NZDM a práce se subkulturou.

První část rozhovoru se skládá z identifikačních údajů sociálních pracovníků. Pro zachování lepší přehlednosti o respondentech byly získané identifikační údaje od SP zpracovány do tabulky č. 1. Jedná se o údaje v souvislosti s pohlavím, věkem, vzděláním a délkou působení v zařízení.

Vzhledem k realizaci výsledků a lepší orientaci byly vytvořeny jak tabulky, tak grafické uspořádání klíčových slov, a to v rámci myšlenkových map, které jsou následně jednotlivě slovně popsány pomocí úryvků doslovných odpovědí z přepsaných rozhovorů. Mapy umožňují přehledné znázornění dat a poukazují na vzájemné vztahy a souvislosti. Pro tvorbu myšlenkových map byl použit program iMindMap 10. Seznam myšlenkových map neboli schémat a tabulek je uveden v příloze č. 2 a č. 3.

4. 1 Identifikační údaje výzkumného vzorku

První oblast rozhovoru zahrnují identifikační údaje o SP, které byly následně zpracovány do níže uvedené tabulky č. 1. Jedná se o informace ohledně pohlaví, věku, vzdělání a délky působení v zařízení.

Tabulka č. 1: Identifikační údaje výzkumného vzorku

	Pohlaví	Věk	Vzdělání, obor	Působení v zařízení
SP 1	Žena	23	Vysokoškolské, sociální pracovnice	7 měsíců
SP 2	Žena	26	Vysokoškolské, sociální pracovnice	3 roky
SP 3	Žena	28	Vyšší odborné, sociální pracovnice	1 rok
SP 4	Žena	28	Vysokoškolské, sociální pracovnice	6 let
SP 5	Žena	23	Vysokoškolské, sociální pracovnice	10 měsíců
SP 6	Žena	34	Vyšší odborné, sociální pracovnice	10 let

Zdroj: Vlastní výzkum

4. 2 Povědomí o subkultuře

V druhé oblasti rozhovoru se otázky pro sociální pracovníky vztahovaly zejména k povědomí o subkultuře jako takové. Tato část rozhovoru je složena ze 3 otázek, které byly zaměřeny na otázky týkající se prvního styku se subkulturou, nejčtenější subkultury, postoji k subkultuře dětí a mládeže.

Schéma č. 1

V níže uvedeném schématu č. 1 je zodpovězeno na mou otázku: *Kdy a kde jste se poprvé osobně se subkulturou setkala?* Byla nejčtenější odpověď taková, že se respondenti poprvé se subkulturou setkali na základní škole. Jeden ze sociálních pracovníků uvádí: *„Osobně jsem se setkala se subkulturou skate, skejtátů, bylo to v Prachaticích zhruba v roce 2005, ve skateparku Tatran Prachalice. Později na střední škole jsem přišla do styku se subkulturou punk nebo EMO, ve Volyni, r. 2005 až 2009, myslím... Později pak Hip Hop.“* (SP 4).

Schéma č. 1: Prvotní setkání se subkulturou

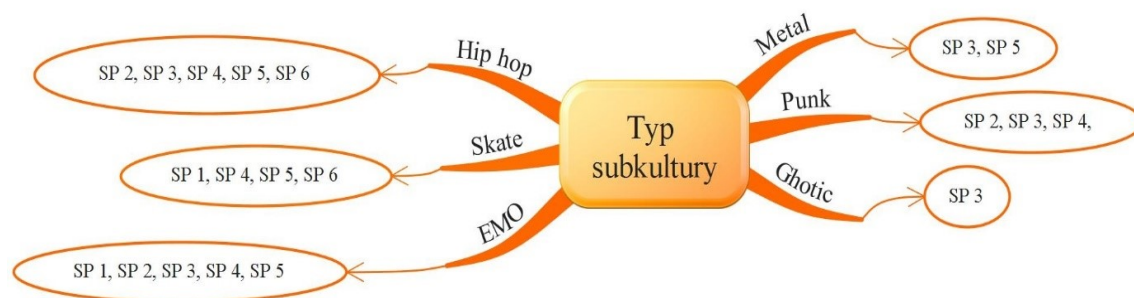
Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 2

V této části byla má otázka směřována na to, s jakým typem subkultury se sociální pracovníci osobně setkali nejvíce. Mezi nejčastější odpovědi patřila dříve nejpopulárnější subkultura EMO, která dnes již ztratila své opodstatnění. K další subkultuře, kterou pracovníci uvedli jako nejčastější subkulturu je Hip Hop. Obě dvě subkultury se ve

výsledcích objevily na stejném měřítku četnosti, tedy 5 pracovníků ze 6 uvedly tyto subkultury (schéma č. 2).

Schéma č. 2: Typ subkultury

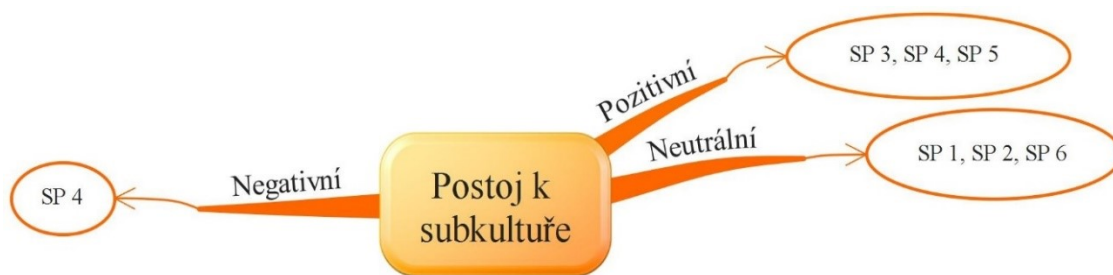

Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 3

Tento úsek otázky pojednává o tom, jaký osobní postoj zaujímají sociální pracovníci k subkultuře dětí a mládeže. Má otázka směřovala k tomu, zda mají pracovníci k subkultuře pozitivní postoj nebo negativní a proč tak uvažují. SP se nejvíce shodli na odpovědi takové, že považují svůj postoj k subkultuře za neutrální. Jak uvádí jeden z pracovníků: „Osobně se se subkulturami moc neseťkávám, jinak můj postoj k nim považuju za neutrální. Neodsuzuju nikoho za jeho odlišnou kulturu, životní styl nebo hodnoty. Pokud ale svým chováním a jednáním neútočí nebo nějak negativně nevystupují proti jiným subkulturám nebo proti většinové kultuře.“ (SP 1). Pro SP č. 3 jsou subkultury pro dospívající velmi důležitým prvkem. „Podle mého názoru jsou subkultury pro dospívající mladý lidi velmi důležité. Pomáhají jim s hledáním sebe sama. Samozřejmě záleží ale na typu subkultury a na osobnostním nastavení každého jedince.“ (SP 3). Naopak jeden z pracovníků vnímá subkulturu jak negativně, tak pozitivně: „Osobně se mi líbí rozmanitost, k subkulturám mám pozitivní vztah. Myslím si, že pro mladý lidi je přirozené, že se chtějí odlišovat od většinové společnosti a přiřadit se k nějakému stylu, který je jim blízký. Spíše negativně se stavím k radikálním subkulturám, jako jsou například hooligans.“ (SP 4), (schéma č. 3).

Schéma č. 3: Postoj k subkultuře dětí a mládeže

Zdroj: Vlastní výzkum

4. 3 Povědomí o subkultuře v NZDM

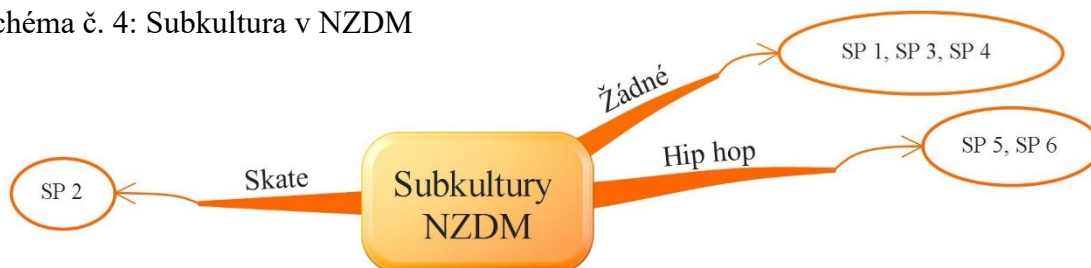
Třetí oblast rozhovoru se vztahovala k otázkám pro sociální pracovníky, a to zejména k povědomí o subkultuře v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež. Jedním z hlavních cílů je zjistit, jak hluboké povědomí mají sociální pracovníci o subkulturách v jejich zařízení, přesněji tedy, jaké typy a jak velký počet subkultur do zařízení dochází. V souvislosti s cílovými otázkami bylo v této oblasti sestaveno 5 otázek vztahujících se k tomuto tématu.

Schéma č. 4

V této otázce bylo důležité zjistit s jakými typy subkultur se pracovníci NZDM často setkávají. Z celkových pracovníků se nejvíce shodli na tom, že se s žádnou subkulturou nesetkávají, jelikož děti a mládež interpretující se subkulturou do zařízení nedochází. S touto odpovědí se nejvíce ztotožnili 3 SP. Druhou příčku nejpočetnějších odpovědí zaujímala prostor subkultura Hip Hop, se kterou se setkali 2 SP a třetí nejčastější odpověď tvořila subkultura Skate, kterou uvedl 1 ze sociálních pracovníků. Jeden z SP uvádí: „Z mého pohledu a zkušeností z práce v NZDM dneska už subkultury mezi mladými tolik neletí. Všichni jsou dneska hodně podobní. Vede už online svět, youtube, hry, moderní technologie. Už se nestává příliš často, že by do zařízení přišel třeba nějaký jasný metalák a třeba goth. Podle mě subkultury dnes ztrácejí u těch mladých na významu. Spíš je už důležitý mít nejmodernější technologický výstřelky, tím si mladý člověk vydobyde své postavení v kolektivu, není teda tolik nutný se odlišovat. Naopak, jsou dneska všichni hodně stejný.“ (SP 3). Další z pracovníků uvádí: „Musím se přiznat, že v NZDM jsem se s nějakou početnou skupinou jedinců, která by se hlásila k nějaké subkultuře moc

nesetkala. Občas docházeli jednotlivci, kteří se k nějaký subkultuře hlásili, ale to byli výjimečný případy. Taky jsem se setkala s chlapci, kteří o sobě říkali, že jsou „parkouristi“ nevím, zda to lze považovat za subkulturu. Dneska bych řekla, že se mladí lidé spíše rozdělují podle toho, jaký youtubery sledují.“ (SP 4), (schéma č. 4).

Schéma č. 4: Subkultura v NZDM

Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 5

U druhé otázky tohoto bloku odpovídali SP na otázku týkající se počtu subkultur v NZDM. Cílem tedy bylo od pracovníků zjistit jak velký počet dětí a mládeže se subkulturou dochází do zařízení. Z níže znázorněné myšlenkové mapy lze zjistit, že se tři pracovníci z šesti shodli na odpovědi takové, že žádný počet se subkulturou do zařízení nedochází. Další dva uvedli, že do jejich zařízení dochází více jak 5 dětí se subkulturou Hip Hop nebo Skate a poslední jeden pracovník uvedl, že do zařízení chodí cca 5 dětí, kteří se ztotožňují se subkulturou (schéma č. 5).

Schéma č. 5: Počet Subkultur v NZDM

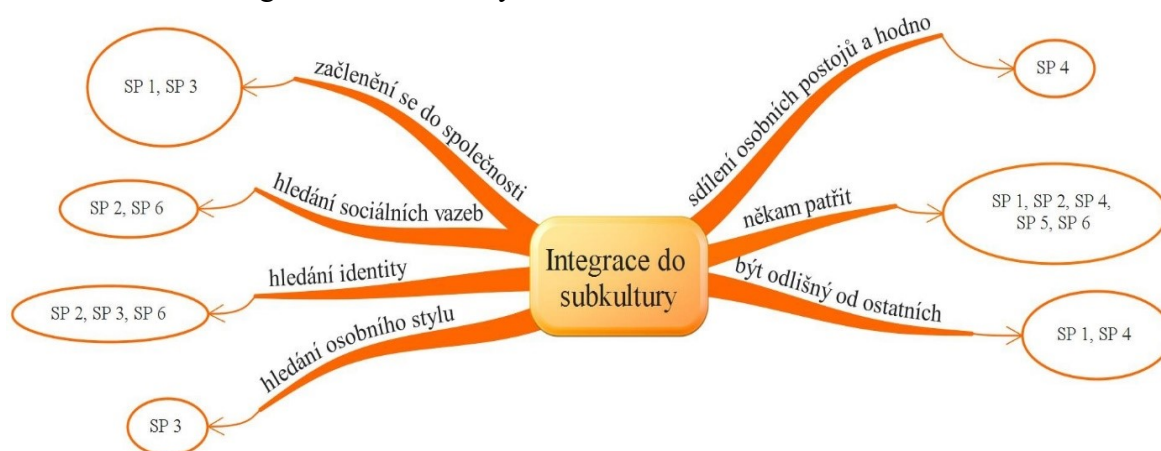

Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 6

Tato otázka sloužila k tomu, aby zjistila, proč se děti a mládež integrují do různých subkultur, tedy jaký mají konkrétní důvod k začlenění. Z níže uvedeného schématu lze snadno zjistit, jak reagovali na otázku pracovníci. Největší počet se týkal odpovědi: někam patřit. SP tedy tvrdí, že se děti a mládež nejčastěji začleňují do subkultury na základě toho, aby někam patřily, zapadaly. S tímto tvrzením se shodlo celkem pět pracovníků z šesti. „*Myslím si, že jeden z důvodů může být třeba touha někam patřit, začlenit se nebo být nějakým způsobem odlišný od ostatních.*“ (SP 1). Druhá nejčtenější odpověď zněla, že děti hledají tím svou identitu, hledají tedy samy sebe a chtějí se tak začlenit do určité majority. „*Myslím, že se tím hledají. Pomáhá jim to se začlenit do určité společnosti, vyhradit se vůči ní a najít si svůj vlastní styl a svoji osobnost.*“ (SP 3). „*Doma pro ně není připraveno dostatečné zázemí, hledají místo, kam patřit.*“ (SP 5), (schéma č. 6).

Schéma č. 6: Integrace do subkultury

Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 7

Myslíte si, že jsou subkultury pozitivním nebo negativním přínosem pro děti a mládež a pro jejich budoucí osobní rozvoj? Tato má otázka pojednává o přínosu subkultury pro dětský vývoj osobnosti. Výsledky otázek jsou poměrně vyrovnané, nicméně se nejvíce SP shodlo na tom, že je subkultura kladným přínosem pro děti a mládež a pro jejich budoucí osobní rozvoj. Někteří se vyjádřili, že je subkultura jak kladným přínosem, tak

záporným. SP č. 1 uvádí: „Myslím si, že každá subkultura sebou může nést klady i záporny. Záleží asi, o jakou subkulturu se jedná. Podle mě jsou některé subkultury společnosti přijímány lépe, některé hůře. S tím může souviset například i zařazení na trh práce, kde by mohl vzniknout už nějaký ten problém, ale z hlediska vztahového, by to mohlo být pro toho jedince přínosem, protože se pohybuje v okruhu lidí, kteří vyznávají stejnou kulturu, stejnej životní styl.“ Podobný názor má i SP č. 3: „Za mě určitě kladným. Nemluví samozřejmě o různých problematických subkulturách – který podporují násilí, nenávist a podobně. Díky příslušnosti k určité subkultuře může mladý člověk potkat další různé mladé lidi, který taky patří do daný subkultury a mají tak evidentně stejné životní názory a stejné postoje. Mohou tím tak vznikat i pevná přátelství.“ SP č. 6 uvedl svou odpověď následovně: „Záleží hodně na osobnosti člověka, když je nějakým způsobem deviantní, vyhledává subkultury, který tak jedná a vyhledávají tak různé problémy, jako krádeže, násilí, s tím souvisí třeba chuligáni a tak.“ (schéma č. 7).

Schéma č. 7: Přínos subkultury do budoucna

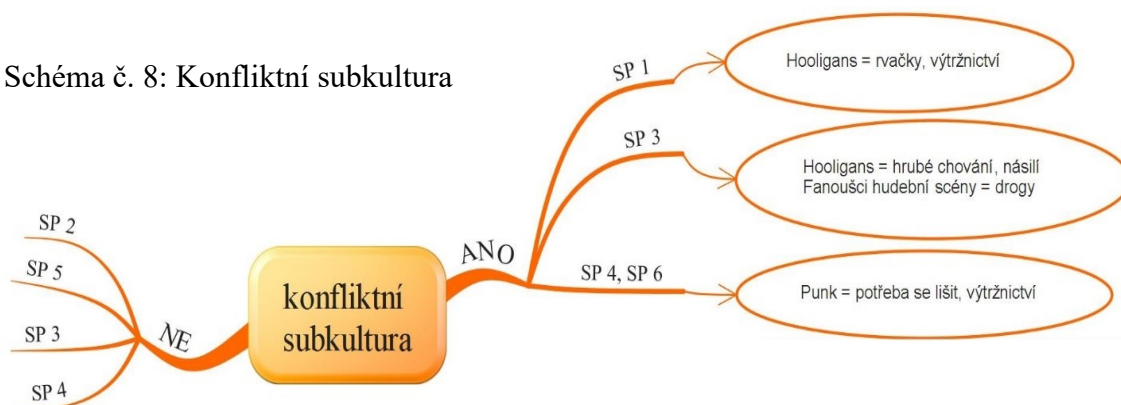
Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 8

Cílem této otázky bylo zjistit, zda si sociální pracovníci přiřazují pojem subkultura s konfliktními událostmi, tím je myšleno například záškoláctví, užívání návykových látek, útoky z domova, drobná kriminalita a podobně. Z výsledných odpovědí plyne, že si většina SP subkulturu s konfliktní zcela nespojuje. Dva z pracovníků se domnívají, že je subkultura konfliktní, z toho dva další uvedli, že je konfliktní i nekonfliktní a poslední dva pracovníci se přiklání k absolutně nekonfliktní. Z odpovědí všech SP vyplývá, že je to tvrzení vyrovnaného rázu. SP č. 3 uvedl: „V zásadě vnímám subkultury jako pozitivní, jak už jsem říkala. Pokud bych si měla představit problematické subkultury, tam mě napadají fotbalový chuligáni nebo různé subkultury, který podporují násilí a hrubý

chování, experimentování s návykovými látkami, což se týká hodně fanoušků taneční hudby. Jinak si myslím, že sympatie k určitý subkultuře nezpůsobuje například nějaké útoky z domova a podobně. V takových případech je problém asi jinde, ne v subkultuře.“ Další pracovník odpověděl: „Asi ani ne. Je pravda, že k některým subkulturám patří trocha výtržnictví a potřebě lišit se, například k punku. Ale pojem subkultura ve mě ani neevokuje konfliktní události u mládeže.“ (SP 4), (schéma č. 8).

Schéma č. 8: Konfliktní subkultura

Zdroj: Vlastní výzkum

4. 4 Práce sociálního pracovníka se subkulturou v NZDM

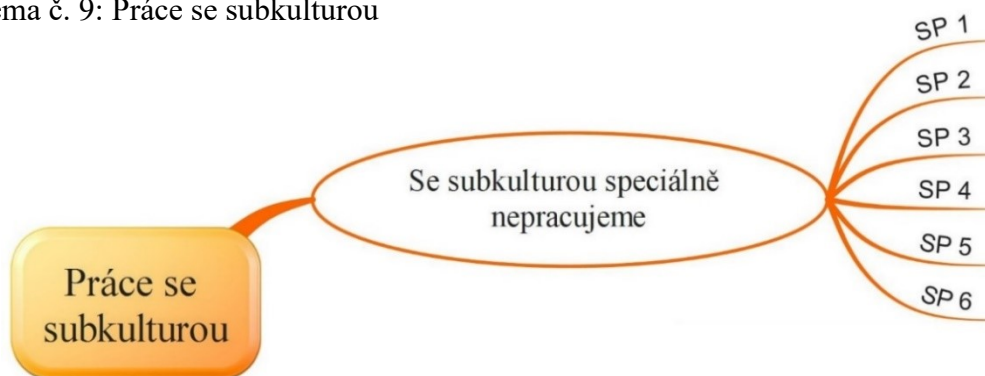
Poslední čtvrtá část rozhovoru se vztahovala k povědomí o tom, jakým způsobem a s jakou subkulturou sociální pracovníci v NZDM pracují, zdali uplatňují pro subkultury nějaké principy či metody, zda se soustřeďují více na jednotlivce či na skupiny té dané subkultury, s jakou subkulturou se pracovníkům lépe pracuje a s jakou hůře, zda pracovníky ovlivňují nějaké faktory týkající se subkultury nebo zda v rámci dané subkultury připravují v zařízení různé volnočasové aktivity a programy.

Schéma č. 9

V této otázce jsem se zaměřila na to, s jakými typy subkultur sociální pracovníci v NZDM pracují a zda sní vůbec speciálně pracují. Ze znázorněného schématu č. 9 plyne, že sociální pracovníci se subkulturou v zařízení speciálně nepracují. Jak uvedl SP č. 2: „S každým klientem pracujeme individuálně ale i ve skupině, ctíme člověka jako samostatnou bytost se všemi jeho právy, povinnostmi ale i se subkulturou. Tady v NZDM máme daná pravidla, ty musí každý klient dodržovat, a tak skupinu pak ustálíme podle

zásad klubu.“ Podobnou odpověď uvedl SP č. 3: „V dnešní době se s nimi moc nesetkáváme. Spíš naopak, my informujeme děti a mládež o jejich existenci a rozlišnostech.“ Další pracovník uvedl svou odpověď na podobné bázi ostatních: „Téměř nepracuju, jelikož se taková skupina v našem NZDM nevyskytuje. Pokud bych uvedla příklad parkouristů, snažila jsem se od klientů - parkouristů, zjistit, co pro ně parkour znamená, jak se projevuje, kdy s tím začali, co je k tomuto stylu motivuje. Klienti mi pouštěli různá videa na youtube, kde předváděli své kousky profi parkouristi, která mají klienti za svůj vzor. Snažila jsem se klienty v jejich stylu a zájmu podpořit. Společně jsme my, pracovníci s parkuristy nastavili pravidla, aby byl zajištěn bezpečný klub, kde lze provádět parkour, ale ve vymezeném čase a za určitých podmínek. Také jsme řešili na společné poradě, jak pracovat s parkouristy, aby nerušili ostatní klienty. Parkouristů jsme se s kolegy ptali, zda by chtěli o svém koníčku říct ostatním klientům a připravit si nějaký krátký vstup, kde by ostatním tento styl představili.“ (SP 4). SP č. 5 ve své odpovědi uvedl: „Nedochází k nám uživatelé, kteří by pomocí své subkultury narušovali pravidla nebo chod programů, takže s nimi nemusíme nějak speciálně pracovat. Jejich subkultura je projev jejich osobnosti a my je necháváme být samy sebou. (schéma č. 9).

Schéma č. 9: Práce se subkulturou

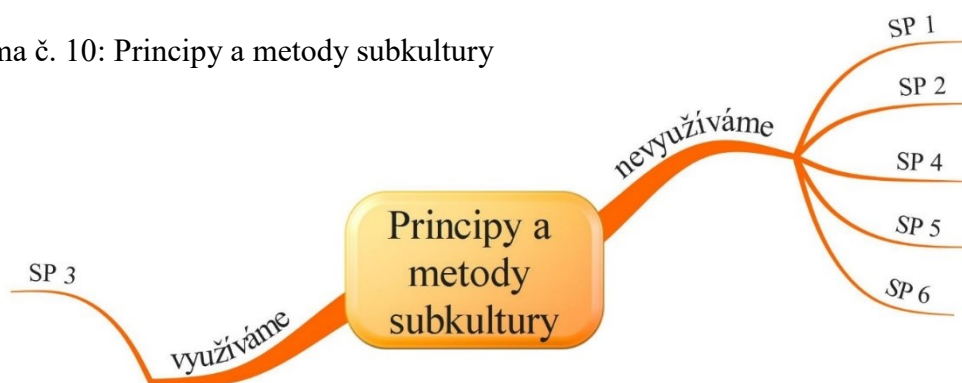
Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 10

Druhá otázka se zaměřovala na využití různých principů a metod při práci se subkulturou dětí a mládeže v NZDM. Jediný ze sociálních pracovníků uvedl: „Určitě jo, v dnešní době je to nutností, pracujeme vlastně hodně interaktivně. Využíváme moderní technologie.“ (SP 3). Má doplňující otázka byla: „Jaké technologie využíváte?“ SP č. 3 odpověděl: „Například pouštíme jim různá videa o subkultuře, děláme promítání, hrajeme online hry,

skupinové aktivity, modelové situace a podobně. “ Ostatní sociální pracovníci odpovídali následovně: „*Uplatňujeme základní metody a principy sociální práce, nerozlišujeme je pro subkultury.*“ (SP 5). Z níže uvedeného schématu č. 10 lze zjistit, že většina pracovníků různé principy a metody při práci se subkulturou speciálně nevyužívají. (schéma č. 10).

Schéma č. 10: Principy a metody subkultury

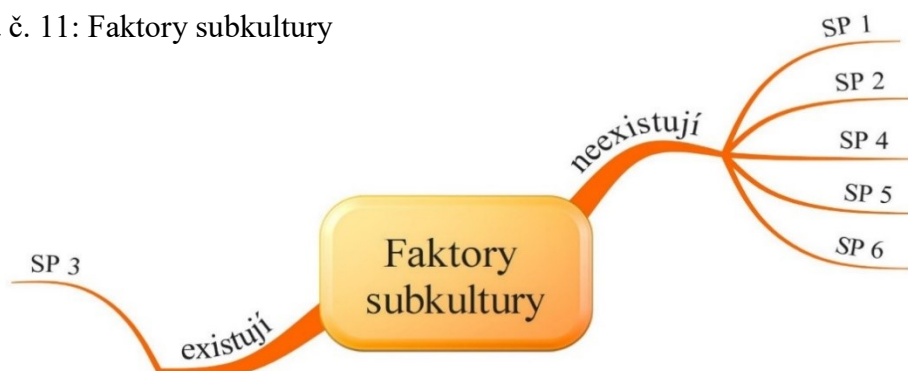

Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 11

Tato otázka byla zaměřena na existující faktory ovlivňující sociální pracovníky při práci se subkulturou dětí a mládeže v NZDM. Ze schématu č. 11 lze vyčíst, že pro většinu sociálních pracovníků neexistují žádné faktory, které by nějakým způsobem ovlivňovali práci se subkulturou dětí a mládeže v zařízení. Jeden z pracovníků uvedl své tvrzení takto: „*Určitě se zaměřujeme na to, aby představované subkultury nebyly dětem a mladým lidem k neprospěchu. Aby nepodporovali násilí, nenávisť a tak.*“ (SP 3).

Schéma č. 11: Faktory subkultury

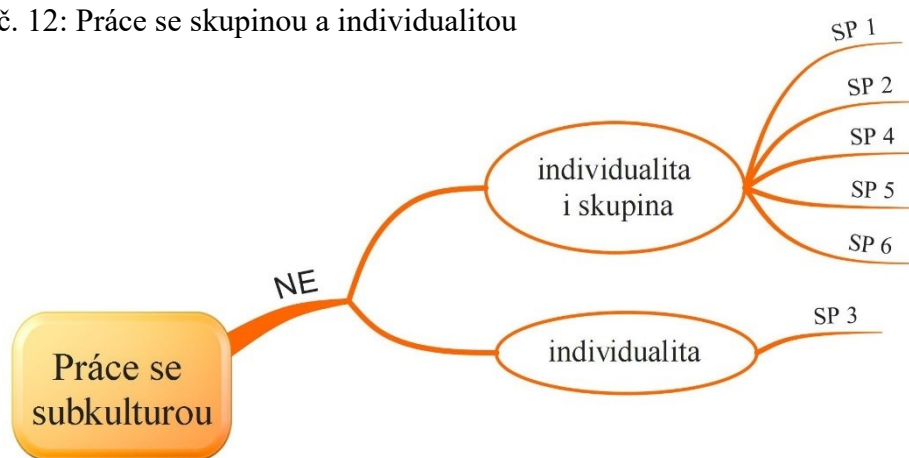

Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 12

K této části se váže otázka, zda pracují sociální pracovníci se subkulturou individuálně nebo se zaměřují spíše na skupinu. Dvanácté schéma reflektuje, že většina pracovníků se subkulturou speciálně nepracují, ale při práci s klienty se běžně zaměřují jak na individualitu, tak na skupinu. Jeden z pracovníků uvedl konkrétně tuto odpověď: „V NZDM se snažíme pracovat co nejvíc individuálně, proto nás zajímá jedinec, ale vylučovat ho ze skupiny by bylo samozřejmě špatně.“ (SP 3). Další z pracovníků odpověděl: „Jak na jednotlivce, tak i na skupinu. Jak říkám nepracujeme nějak zvlášť se subkulturou, ale v zařízení uplatňujeme oboje.“ (SP 6). SP č. 5 uvedl tuto odpověď: „Oboje. Uplatňujeme metody a principy sociální práce a ty potom koncipujeme tak, že pracujeme jak se skupinou, tak s jednotlivcem.“ Ostatní SP uváděli, že kdyby se subkulturou pracovali, zaměřili by se spíše na obojí, tedy jak na jedince, tak na skupinu, viz odpověď SP č. 4: „Zaměřili bychom se asi na oboje.“ (schéma č. 12).

Schéma č. 12: Práce se skupinou a individualitou

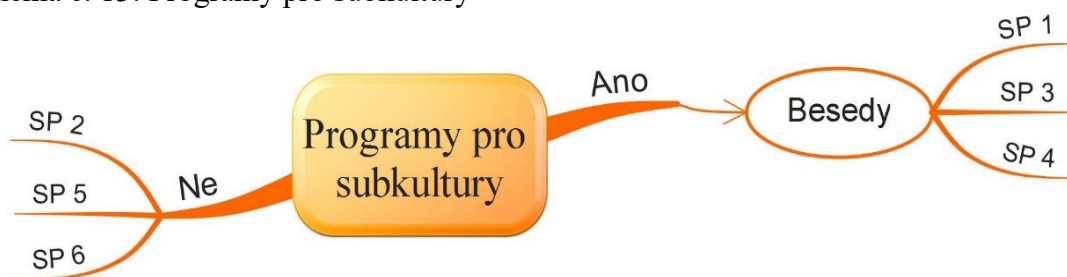
Zdroj: Vlastní výzkum

Schéma č. 13

Tato poslední část obsahuje otázku na to, zda sociální pracovníci využívají nějaké volnočasové aktivity a programy vztahující se k dané subkultuře dětí a mládeže. Většina pracovníků konkrétně s žádnými subkulturami v zařízení nepracují, nicméně připravují pro klienty různé besedy vztahující se k subkulturám. V níže uvedeném schématu č. 13 lze zjistit, jak je toto tvrzení nerozhodné. Tři pracovníci uvedli, že programy nepřipravují

a další tři programy připravují, viz odpověď SP č. 1: „V zařízení nepracujeme se subkulturami. Nicméně s dětmi o tomto téma mluvíme, připravujeme pro ně různé besedy, nedávno jsme měli téma: *Kultury a subkultury*, tak jsme jim ukazovali různé typy subkultur, který existují.“ Další SP uvedl toto tvrzení: „Ano, připravujeme. Zrovna minulý měsíc jsme se celý měsíc zabývali tématem *Identity*, které se subkulturami u mladých lidí dost úzce souvisí. Pokud se stane, že přijde klient, který deklaruje, že se řadí do nějaký subkultury, určitě by to pro nás bylo téma, a i my pracovníci bychom se snažili od něho získat co nejvíce informací a uzpůsobit tak program NZDM.“ (SP 3). SP č. 4 uvedl: „Ano, příklad s parkouristy. Také jsme několikrát měli program vztahující se k subkulturám.“ Naopak jiný pracovník odpověděl následovně: „Pro subkultury ne, připravujeme programy a volnočasové aktivity pro všechny, nehledě na jejich vyjádření a to, k jaké subkultuře se řadí.“ (SP 5), (schéma č. 13).

Schéma č. 13: Programy pro subkultury

Zdroj: Vlastní výzkum

4. 5 Shrnutí výsledků

V této podkapitole jsou pro lepší orientaci shrnuty výsledky ze všech rozhovorů. Na základě realizace myšlenkových map byly celkové výsledné údaje zapsány do tabulek dle četnosti odpovědí SP. V tabulce jsou uvedené výzkumné otázky, které slouží k naplnění cíle práce. Pod každou tabulkou se nachází krátké shrnutí dílčích výzkumných otázek.

Z níže znázorněné tabulky č. 2 vyplývá, že většina pracovníků má celkově pozitivní nebo neutrální postoj k subkultuře jako takové, nejvíce se sociální pracovníci setkali se subkulturou poprvé na základní škole, nejčastějším typem subkultury byl Emo. Se subkulturou Emo se ztotožnilo celkem 5 SP z šesti dotazovaných.

Tabulka č. 2: HVO1-vyhodnocení DVO1

HVO1: Jaký mají osobní postoj sociální pracovníci k subkulturám?		
DVO1: S jakými typy subkultur se sociální pracovníci osobně setkali nejvíce?		
	Odpověď	Četnost
První setkání se subkulturou	Základní škola	4
Nejčastější typy subkultur	Emo	5
Postoj k subkultuře	Pozitivní/neutrální postoj	3/3

Zdroj: Vlastní výzkum

Na otázku, zda dochází do NZDM nějaké typy subkultur lze zjistit z tvrzení sociálních pracovníků v tabulce č. 3. Z poloviny dotazovaných SP uvedlo, že žádné subkultury v zařízení nejsou. Další dva sociální pracovníci uvedli ve výrocích, že k nim dochází subkultura Hip Hop a jeden SP uvedl subkulturu Skate. Jedná se tedy o vyrovnané tvrzení. Z toho vyplývá, že do zařízení žádný počet subkultur nedochází. Nicméně SP uvedli, že k nim do NZDM dochází více jak 5 dětí se subkulturou Hip Hop, tak i jeden SP uvedl počet dětí se subkulturou Emo, a to přibližně do 5 dětí.

Tabulka č. 3: HVO2-vyhodnocení DVO1, DVO2, DVO3

HVO2: Jak hluboké povědomí mají sociální pracovníci o subkultuře jejich klientů?		
DVO1: S jakými typy subkultur se sociální pracovníci v NZDM setkávají?		
DVO2: Ke které subkultuře se děti a mládež v zařízení nejvíce interpretují?		
DVO3: Jak velký počet dětí a mládeže se subkulturou navštěvují NZDM?		
	Odpověď	Četnost
Typy subkultur v NZDM	Žádné do zařízení nedochází	3
Počet dětí se subkulturou	Žádné do zařízení nedochází	3
Integrace do subkultury	Někam patřit	5
Přínos subkultury do budoucna	Kladný	6
Konfliktní subkultura	Není	4

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci zjištění HVO3 mělo být zjištěno, jakým způsobem sociální pracovníci se subkulturou v NZDM pracují. Na základně výsledků bylo zjištěno, že SP speciálně se subkulturou v zařízení nepracují, naopak ve většině případech informují děti a mládež o existenci různých subkultur. V důsledku tak zjištění dílčí otázky, zda pracovníci uplatňují při práci se subkulturou nějaké principy či metody vzešlo, že všichni SP žádné metody přímo pro subkulturu nevyužívají. Využívají základní principy a metody sociální práce a nerozlišují je pro subkultury (tabulka č. 4).

Tabulka č. 4: HVO3-vyhodnocení DVO1

HVO3: Jakým způsobem sociální pracovníci NZDM pracují se subkulturou?		
DVO1: Užívají sociální pracovníci nějaké principy a metody při práci se subkulturou?		
	Odpověď	Četnost
Způsob práce se subkulturou	Se subkulturou speciálně nepracujeme	6
Principy a metody pro subkultury	Využíváme pro všechny stejné principy i metody práce	6
Faktory subkultury	Neexistují	5
Programy pro subkultury	besedy	3

Zdroj: Vlastní výzkum

5 DISKUZE

V rámci teoretické části této bakalářské práce bylo shrnuto veškeré vysvětlení pojmů týkající se subkultury, nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a sociálních pracovníků v NZDM. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu jsem pomocí techniky polostrukturovaného rozhovoru mapovala informace vztahující se k povědomí subkultury mezi sociálními pracovníky nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. V souvislosti s cílem práce byly vytvořené tři HVO a pět DVO vztahující se k hlavním výzkumným otázkám.

První část rozhovoru směřovala k identifikačním údajům, výzkumný vzorek se skládá ze sociálních pracovníků ve věku od 23 do 34 let, čtyři mají vyšší odborné vzdělání a ostatní vysokoškolské v oboru sociální pracovník a délka jejich působení v zařízení se pohybuje nejméně od 7 měsíců do 10 let.

V druhé části rozhovoru jsem se zároveň dozvěděla, že se pracovníci poprvé setkali s pojmem subkultura na základní škole, nejčastější typ subkultury byl Emo a Hip Hop a k subkultuře zaujímají zejména pozitivní nebo neutrální postoj. Jedna ze sociálních pracovníků uvedla, že neodsuzuje nikoho za jeho odlišnou kulturu, životní styl nebo hodnoty, pokud ale svým chováním a jednáním neútočí nebo nějak negativně nevystupují proti jiným subkulturám nebo proti většinové kultuře. Další z SP uvedla, že se jí osobně líbí rozmanitost subkultur, je podle ní pro mladé lidi přirozené odlišovat se od většinové společnosti a přiřadit se k nějakému stylu, který je jim blízký, zároveň se ale negativně staví k radikálním subkulturám, jako jsou například Hooligans a Skinheads. Vladimír 518 (2011) ve své knize uvedl, že se ve skinheadské subkultuře objevují nové prvky, a to obliba fotbalového chuligánství a obecně nárůst agresivního chování. Dnešní podoba této subkultury skinheads s sebou přináší novou formu alternativního životního stylu, který se v mnoha místech nekriticky prolíná se středovou kulturou, jinde rebelsky a osobitě překračuje hranice a provokuje (Kolářová, 2011). Další z SP mají osobní postoj k subkultuře dětí a mládeže neutrální, nikdy je výrazně osobně neovlivňovala, osobně tedy do žádné subkultury nepatřili a mají pocit, že tím lidé spíše hledají své místo a svou roli ve společnosti. Podle Hebdirga (2012) subkultura na základě stylu prozrazuje okolnímu světu svoji identitu a svůj význam.

Ve třetí části rozhovoru jsem se dozvěděla, že do zařízení ve většina případech nedochází žádné subkultury, druhá část pracovníků uvedla, že v jejich zařízení se setkávají se subkulturou Skate a Hip Hop, které mají hodně společného. Nadměrná trička a mikiny velikosti XL, volné kalhoty s rozkrokem až téměř u kolen, na čele kšiltovka, zvláštní gesta u pozdravu, mluva plná anglického slangu a do toho monotónní hudba plná vulgarismů, je to styl, který může být také chápán jako určitá forma vzdoru (Kolářová, 2011). Subkultura Hip hop je složena přibližně ze čtvrtiny dětí a mládeže daného zařízení a se subkulturou Skate sympatizuje cca 5 klientů v zařízení. Myslím si spíš, že v současné době se subkultury už příliš neliší, každý si vezme nějaký prvek z různých subkultur a míchá to v jeden celek, tomu se už tedy subkultura nedá říct. Každý si z různých subkultur převeze to, co se mu líbí, ať už je to styl oblékání, účesu, poslech hudby, tak koníčků, vytvoří si z toho takový svůj vlastní styl. Dnes jsou subkultury spíše rozmanité, tak jako subkultura Hip Hop a Skate, kterou uvedli SP v NZDM, jsou to podobné znaky a lidé nedokážou říct, zda je to daný typ subkultury, je to jen styl oblékání. S tím souvisí i poslech hudby, mládež se v době dospívání hledají a často hledají svůj styl i co se týká hudby. Z mé praxe v NZDM jsem upozorovala, že většina chlapců přijde v kšiltovce, v pohodlném značkovém oblečení a poslouchají všechny různé žánry hudby, které se jim líbí.

Většina pracovníků se domnívá, že se děti a mládež do subkultur integrují na základě hledání své identity. Dle Kolářové (2011) se subkultury podílejí na utváření identity, přičemž kladou důraz na autenticitu, kterou definují v protikladu k hlavnímu proudu, tzv. mainstreamu a k procesu, při kterém dochází k přeměně objektů příp. osob v prostředek směny, tzv. komodifikaci. Další SP se domnívají, že mají děti a mládež od většinové společnosti potřebu odlišovat, zejména proto, že chtějí někam patřit, jelikož pro ně doma není připravené dostatečné zázemí. Subkultury mládeže zároveň bojují se záškoláctvím a nízkým akademickým úspěchem, což je silným rizikovým faktorem, pokud jde o výše uvedené chování, část tohoto rizika je způsobena nedostatkem ochranných faktorů (Bobáková et al, 2015). Jak uvedla Kolářová (2011), zapojení se do určité subkultury lze považovat za vyjádření nějakého odporu či nesouhlasu vůči rodičům nebo širší společnosti. S tím souvisí rodinné faktory, které podle Smolíka (2010) často vedou k úniku do světa subkultur a vrstevníků a trávení volného času mimo rodinu. Dále si většina SP myslí, že je subkultura jak pozitivním přínosem do budoucna dítěte a dospívajícího, tak i negativním. Záleží tedy na osobnosti člověka, tedy pokud je

nějakým způsobem deviantní, bude vždy vyhledávat různé problémy, co se deviance týče a také o jaký typ subkultury se jedná, některé jsou společností přijímány lépe a některé hůře. S tímto tématem souvisí další otázka typu, zda si SP spojují subkulturu s nějakou konfliktní událostí, tím je myšleno například záškoláctví, útěky z domova, užívání návykových látek, drobná kriminalita a podobně. Subkultury jsou často spojovány s rizikovým chováním, respektive se sociálně patologickými jevy, pokud nejsou považované přímo za deviantní, nicméně v očích majority působí vědomí odlišnosti (Smolík, 2010). Pokud by si měli pracovníci představit problémovou subkulturu většinou si vybaví takové, které podporují násilí, krádeže a hrubé chování v podání typu fotbalových fanoušků, ti bývají často spojováni se subkulturou Hooligans a Skinheads nebo časté experimentování s návykovými látky v podobě subkultury Freetekno, taneční scény a Punku. Je důležité podotknout, že punk ve své podstatě nikdy nebyl a není násilný, násilí bylo často způsobeno pouhým nepochopením ze strany širší společnosti nebo konflikty s policií, které primárně s příslušností k subkultuře neměli nic společného (Smolík, 2010). Mládežnické subkultury jsou důležitými rozměry života mnoha mladých lidí, ovlivňují je ve všech směrech, zejména v jejich smýšlení a chování, včetně užívání drog (Preedy et al, 2017). Kolářová (2011) zjistila, že přestože zde existuje prolínání subkultur, hranice jednotlivých subkultur jsou významné a vztahují se ke stejným hodnotám, typu zábavy či užívání drog. SP se domnívají, že sympatie k určité subkultuře nezpůsobují útěky z domova a podobně. V takových případech je problém z psychického rázu toho jedince, že se chová deviantně.

Poslední část rozhovoru se zaměřovala na práci se subkulturou přímo v NZDM, z výsledků plyne, že pracovníci se subkulturou nějak speciálně nepracují, jelikož k nim početná skupina subkultur nedochází, tudíž uplatňují pro všechny klienty základní principy a metody sociální práce nehledě na subkulturu. Zaměřují se při práci jak na jedince, tak na celou skupinu. V dnešní době ztrácejí subkultury trochu na významu, než tomu tak bylo dříve, a tak pracovníci naopak informují své klienty o existenci různých subkultur a jejich rozlišnostech. Děti a mládež se v současné době zajímají spíše o tzv. virtuální svět a s ním spojené online hry, youtube scénu a moderní technologii. Děti a mládež se rozdělují podle toho, jaké youtubery sledují a jaký nejmodernější technologické výstřelky vlastní, tím si mladý člověk vydobyde své postavení v kolektivu, není teda tolik nutný se odlišovat ba naopak, být si se všemi hodně podobný. SP s každým klientem pracuje individuálně ale i ve skupině, ctí člověka jako samostatnou bytost se

všemi jeho právy, povinnostmi ale i se subkulturou v NZDM mají daná pravidla, ty musí každý klient dodržovat, a tak skupinu pak ustálí podle zásad klubu. Další z pracovníků uvedl, že k nim nedochází uživatelé, kteří by pomocí své subkultury narušovali pravidla nebo chod programů, takže s nimi nemusí nějak speciálně pracovat, jejich subkultura je projev jejich osobnosti a oni je nechávají být samy sebou. Dále uvádí, že pokud by do zařízení zavítal nějaký typ subkultury, kterou by SP neznali, zjistili by si jak od klientů, tak z jiných zdrojů, co daná subkultura znamená a snažili by se jí jak sobě samotných, ale zároveň i ostatním více přiblížit a zjistit si o ní co nejvíce informací. Jak uvádí Šandor (2005) Nízkoprahová zařízení se snaží minimalizovat rizika související s životním obdobím dospívání, umožnit mladým lidem lepší orientaci v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky pro samostatné řešení nepříznivých situací. Podle Úlehly (2007) by měl pracovník umět klientovi porozumět lépe, než on si rozumí sám a za něj vyslovit to, co vyslovit sám nedovede nebo nemůže. Jak uvádí jedna z SP, že se v jejich zařízení pohybuje parta chlapců, kteří se zajímají o tzv. městský sport, jménem Parkour, který se ale bohužel nezařazuje do subkultury. Pracovníci na základě tohoto sportu přizpůsobují klientům klub k tomu, aby mohli tento sport provádět i v zařízení, a to jen v případě stanovených bezpečných a vhodných podmínek, aby nedošlo k žádného zranění. Parkour představuje fyzickou disciplínu na základě skákání, která se praktikuje ve veřejných a částečně veřejných prostorech, nejčastěji v městském prostředí, nejvíce inspirativní prostředí kombinuje různé výšky s pevnými strukturami, které poskytují dobrou přilnavost pro skok (Ameel, Tani, 2012). Pracovníci nejdříve nevěděli, co tento sport představuje, tak Parkour nechali od klientů více přiblížit. Ptali se je na to, kdy s tímto sportem začali, co je k tomuto stylu motivuje a jak se o něm dozvěděli. Klienti jim pouštěli různá videa na youtube, kde profi parkouristi předváděli své kousky, který považují za svůj vzor. SP se tím tedy snažili klientům v jejich stylu a zájmu podpořit. Společně jim poskytli prostor v klubu, kde se můžou v tomto sportu dále rozvíjet. Pracovníci si s parkuristy nastavili pravidla, aby byl zajištěn bezpečný klub, kde lze provádět parkour, ale ve vymezeném čase a za určitých podmínek. Řešili také na společné poradě, jak pracovat s parkuristy, aby nerušili ostatní klienty. Parkouristů se s kolegy ptali, zda by chtěli o svém koníčku říct ostatním klientům a připravit si nějaký krátký vstup, kde by ostatním tento styl představili a souhlasili.

Další otázka byla zaměřena na existující faktory ovlivňující sociální pracovníky při práci se subkulturou dětí a mládeže v NZDM. Většina SP uvedla, že je žádné faktory

neovlivňují. Ostatní uvedli, že se zaměřují na to, aby představované subkultury nebyly dětem a mladým lidem k neprospěchu, aby nepodporovali násilí, nenávist a tak. Další SP uvedl, že je dobrá znalost té dané subkultury, která se v zařízení nachází. Pracovníci v případě, kdy mají možnost pracovat s nějakou subkulturou ať už problematického rázu nebo neproblematického, měli by ji znát více a od uživatelů nechat vysvětlit, pokud tedy budou chtít, v jaké subkultuře jsou a proč je pro ně přínosná. Mládež by měl pracovník umět přijmout takovou, jaká je, a nenutit ji do změny názoru či jiného náhledu na svět, měl by mít touhu seznamovat se s novými informacemi, teoriemi a technikami a číst odbornou literaturu (Matoušek, 2013). Podle Úlehly (2007) by měl pracovník umět klientovi porozumět lépe, než on si rozumí sám a za něj vyslovit to, co vyslovit sám nedovede nebo nemůže.

Poslední část rozhovoru se zaměřovala na to, zda pracovníci v zařízení připravují pro děti a mládež různé programy či volnočasové aktivity vztahující se k subkultuře. Z výsledků plyne, že nejčastější tvorbou programů pro klienty jsou různé besedy. Během mé praxe k této práci, jsem byla 2 týdny v NZDM, kde byl na měsíc březen připravený program na téma: Moje identita, k tomuto tématu se vztahovaly různé besedy a společenské hry, které jsme měli společně s pracovníky na starost pro děti vytvořit. Jelikož jeden ze dnů v klubu bylo dané podtéma: kulturování, mohla jsem spojit náplň praxe s bakalářskou prací a vytvořit si tak menší předvýzkum, jaké mají povědomí naopak klienti NZDM o subkulturách. Na základě mé práce jsem čerpala z různých zdrojů, a to hlavně z knihy a dokumentárního cyklu Vladimíra 518 a spol., kteří vytvořili k publikaci portál www.kmeny.tv, na kterém jsou zveřejněna různá témata městských subkultur v podobě dokumentárních videí. V rámci besedy jsme dětem subkulturu více popsali, aby věděly něco více o ní. Většina z nich nějaké subkultury podle obrázků znala, ti větší děti se ztotožnily se subkulturami více než ti menší. Zjistila jsem tedy, že generace menších dětí mají rozhled nad různými subkulturami méně, a naopak se více orientují ve světě virtuálním a co se youtube scény týče, bohužel to ale není subkultura. Mohla jsem tedy zjistit více informací o subkulturách dětí, který s nimi sympatizují či ne a jaké mají o subkulturách dětí a mládeže v klubu povědomí samotní sociální pracovníci, tímto způsobem jsem tedy měla možnost dostat větší rozhled a více informací pro tento výzkum. Díky těmto programům, které pro děti chystají, mají jak samotní pracovníci, tak klienti celkem dostatečné povědomí o subkulturách jako takových.

6 ZÁVĚR

Cílem praktické části této bakalářské práce bylo zjistit, jaké povědomí mají pracovníci o subkultuře v NZDM. V rámci spojení HVO společně s DVO, bylo následně dosaženo cíle bakalářské práce.

Sociální pracovníci zaujímají tedy dostatečné povědomí o subkulturách v NZDM. Výzkum ukázal, že SP mají obecně o subkultuře již delší dobu velkou znalost, jelikož se sní většina setkala na základních školách, tím k ní tedy zároveň zaujímají pozitivní či neutrální postoj. Většina z SP uvedla, že do zařízení nedochází žádné výrazné typy subkultur, a naopak druhá část sdělila, že do jejich zařízení dochází nejčastější typ subkultury, a to je Hip Hop a Skate. Z toho plyne, že pracovníci NZDM se subkulturou speciálně nepracují, jelikož k nim nedochází subkultury, který by svým způsobem chování narušovali pravidla klubu nebo chod programu, tudíž neuplatňují zvláštní principy a metody při práci se subkulturou. Naopak se u klientů zaměřují na základní principy a metody sociální práce a uplatňují je tak pro všechny stejným měřítkem nehledě na subkulturu. Zaměřují se jak na individualitu, tak na skupinu, ctí člověka jako samostatnou bytost se všemi jeho právy a povinnostmi, berou subkulturu jako projev jejich osobnosti, tudíž je nechávají být samy sebou. V NZDM mají pro své klienty stanovená pravidla, která musí dodržovat, tím tak skupinu ustálí dle zásad. Sociální pracovníci v současné době naopak informují své klienty o existenci různých typů subkultur v rámci vytvořených besed vztahujících se na téma identita, kultura a subkultura. Nicméně dle výroků z rozhovorů, by se SP dokázali k subkultuře svých klientů přizpůsobit a podporovat je, jsou tedy schopní o tomto pojmu hovořit, jelikož mají celkem dostatečné povědomí. Z mého hlediska a v souvislosti s touto prací se domnívám, že samotný pojem subkultura u současné mládeže nějakým způsobem pomalu ztrácí svůj význam.

Dnešní děti a mládež se více věnují tzv. online světu, rozdělují se spíše na skupiny vlastníci nejmodernější technologické výstřelky a sledovatelů youtuberů. Chtějí se tedy spíše podobat jeden druhému, než se nějakým způsobem lišit jak od širší společnosti a zároveň nechťejí vybočovat z kolektivu. Sociální pracovníci NZDM se tedy v dnešní době již tolik nesetkají s výraznými typy subkultur jako tomu bylo dříve.

Tento výzkum může být přínosem jak pro sociální pracovníky NZDM, tak pro veřejnost, kteří si chtějí prohloubit informace o existenci subkultur současné doby a umožňuje jim tak zároveň blíže nahlédnout do této problematiky.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. AMEEL, L., TANI, S., 2012. Everyday aesthetics in action: Parkour eyes and the beauty of concrete walls. *Emotion, Space and Society*. 5 (3), 164-173, doi: <https://doi.org/10.1016/j.emospa.2011.09.003>
2. BOBÁKOVÁ, D. et al, 2015. Fighting, Truancy and Low Academic Achievement in Youth Subcultures. *Table of Contents*. 23 (4), 357-372, doi: <https://doi.org/10.1177/1103308815596905>
3. EDLAND-GRYT, M., SKATVEDT, A., 2013. Thresholds in a low-threshold setting: An empirical study of barriers in a centre for people with drug problems and mental health disorders. *International Journal of Drug Policy*. 24 (3), 257-264, doi: <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2012.08.002>
4. GREIF, M., 2010. *What Was the Hipster?* [online]. New York Mag. [cit. 2018-01-04]. Dostupné z: <http://www.nymag.com/news/features/69129>
5. HAWTON, K. et al, 2012. Self-harm and suicide in adolescents. *The Lancet*. 379 (9834), 2373-2382, doi: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60322-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60322-5)
6. HEBDIGE, D., 2012. *Subkultura a styl*. 1. vydání. Praha: Dauphin. 239 s. ISBN 978-80-7272-197-9
7. HENDL, J., 2016, *Kvalitativní výzkum: Základní metody aplikace*. Praha: Portál. 440 s. ISBN: 978-80-262-0982-9
8. HOŘAVA, R., 2008. *Mění se role pracovníka i NZDM*. [online]. Česká asociace streetwork sdružující nízkoprahové sociální služby, [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <http://www.streetwork.cz/content/view/1792/>

9. KALOUSEK, L., 2007. *Role profesionálního terénního pracovníka. In: Kontaktní práce* [online]. 2. vydání. Praha: Národní vzdělávací fond ve spolupráci s Českou asociací streetwork, [cit. 2018-01-06]. ISBN 978-80-254-4001-8. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1385
10. KLÍMA, P., 2007. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork* [online]. 2. vydání. Praha: Národní vzdělávací fond ve spolupráci s Českou asociací streetwork, [cit. 2018-01-06]. ISBN 978-80-254-4001-8. Dostupné z: http://www.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1385
11. KOLÁŘOVÁ, M., (ed.), 2011. *Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství. 264 s. ISBN 978-80-7419-060-5
12. MATOUŠEK, O., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. Vydání. Praha: Portál, 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4
13. MATOUŠEK, O., a kol. 2013. *Encyklopedie sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál. 552 s. ISBN 978-80-262-0366-7
14. MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. 272 s. ISBN 978-80-262-1154-9
15. MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. vydání. Praha: Portál, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8
16. MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. vydání. Praha: Portál, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8
17. NAKONEČNÝ, M., 2009. *Sociální psychologie organizace*. 2. vydání. Praha: Academia. 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9

18. *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*, 2008. [online]. Česká asociace streetwork sdružující nízkoprahové sociální služby, [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: <http://www.streetwork.cz/archiv/clanky/detail/766/publikace-pojmoslovi-nzdm>
19. PREEDY, V. et al, 2017. *Handbook of Cannabis and Related Pathologies* [online]. London: Elsevier. 1170 s. [cit 2018-04-27]. ISBN 978-0-12-800756-3. doi: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-800756-3.00019-3>
20. PRŮCHA, J., 2010. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vydání. Praha: Portál. 224 s. ISBN 978-80-7367-709-1
21. PRŮCHA, J., 2011. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vydání. Praha: Triton. 167 s. ISBN 978-80-7387-502-2
22. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-3006-6
23. SMOLÍK, J., 2010. *Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky*. 1. vydání. Praha: Grada. 281 s. ISBN 978802472907
24. ŠANDOR, J., 2005. *Nízkoprahové programy pre deti a mládež. Úvod do problematiky*. 1. vydání. Bratislava: Nadácia mládeže Slovenska, 136 s. ISBN 80-969348-0-5
25. ÚLEHLA, I., 2007. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 128 s. 80-86429-36-9
26. VLADIMÍR 518 et al., 2011. *Kmeny: Současné městské subkultury*. 1. vydání. Praha: BiggBoss & Yinachi. 520 s. ISBN: 978-80-903973-2-3

27. WALKER, M.W. et al, 2018. The Hip Hop peer crowd: An opportunity for intervention to reduce tobacco use among at-risk youth. *Addictive Behaviors*. 82 (5), 28-34, doi: <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.02.014>
28. WILLIAMS, J. Patrick., 2011. *Subcultural Theory: Traditions and Concept*. Cambridge: Polity. 214 p. ISBN: 9780745643885
29. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, ISSN 1211-1244

8 SEZNAM PŘÍLOH A OBRÁZKŮ

Příloha č. 1: Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor se sociálními pracovníky

Příloha č. 2: Seznam schémat

Příloha č. 3: Seznam tabulek

Příloha č. 1

ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR SE SOCIÁLNÍMI PRACOVNÍKY NZDM

A. Identifikační údaje

1. Věk:
2. Pohlaví:
3. Jakou školu a obor jste studoval/a pro výkon sociálního pracovníka?
4. Jak dlouho působíte v Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež?

B. Povědomí o subkultuře

5. Kdy a kde jste se poprvé osobně se subkulturou setkal/a?
6. S jakými typy subkultur jste se osobně setkal/a nejvíce?
7. Jaký máte osobní postoj a vztah k subkultuře dětí a mládeže?

C. Povědomí o subkultuře v NZDM

8. S jakými typy subkultur se setkáváte v NZDM?
9. Kolik dětí a mládeže se subkulturou dochází do zařízení?
10. Proč si myslíte, že se děti a mládež interpretují do různých subkultur, jaký k tomu mají důvod se začlenit?
11. Myslíte si, že jsou subkultury kladným nebo negativním přínosem pro děti a mládež a pro jejich budoucí osobní rozvoj?
12. Spojujete si pojem subkultura s konfliktními událostmi (např.: záškoláctví, užívání návykových látek, útoky z domova, drobná kriminalita? Pokud ano, uveďte, proč a k jakým subkulturám tyto události přiřazujete?

D. Práce sociálního pracovníka se subkulturou v NZDM

13. Jakým způsobem se subkulturou v zařízení pracujete?
14. Uplatňujete při práci se subkulturou různé principy či metody?
15. Existují nějaké faktory, které Vás ovlivňují při práci se subkulturou dětí a mládeže?
16. S jakými typy subkultur se Vám pracuje lépe a s jakými hůře a proč?
17. Zaměřujete se při práci se subkulturou spíše na skupinu nebo jednotlivce uvnitř konkrétní subkultury?
18. Připravujete nějaké volnočasové aktivity a programy vztahující se k dané subkultuře dětí a mládeže?

Příloha č. 2

Schéma č. 1: Prvotní setkání se subkulturou

Schéma č. 2: Typ subkultury

Schéma č. 3: Postoj k subkultuře dětí a mládeže

Schéma č. 4: Subkultura v NZDM

Schéma č. 5: Počet Subkultur v NZDM

Schéma č. 6: Integrace do subkultury

Schéma č. 7: Přínos subkultury do budoucna

Schéma č. 8: Konfliktní subkultura

Schéma č. 9: Práce se subkulturou

Schéma č. 10: Principy a metody subkultury

Schéma č. 11: Faktory subkultury

Schéma č. 12: Práce se skupinou a individualitou

Schéma č. 13: Programy pro subkultury

Příloha č. 3

Tabulka č. 1 - Identifikační údaje výzkumného vzorku

Tabulka č. 2: HVO1-vyhodnocení DVO1

Tabulka č. 3: HVO2-vyhodnocení DVO1, DVO2, DVO3

Tabulka č. 4: HVO3-vyhodnocení DVO1

9 KLÍČOVÁ SLOVA

č.: číslo

DVO: dílčí výzkumná otázka

HVO: hlavní výzkumná otázka

NZDM: nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

o. p. s.: obecně prospěšná společnost

p. o.: příspěvková organizace

s.r.o.: společnost s ručením omezeným

Sb.: sbírka

SP: sociální pracovnice, sociální pracovník